Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्री जैन धर्म प्रकाश.

वांच्छा सज्जनसंगमे परगुणे प्रीतिर्गुरौ नम्रता ।
विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रतिर्लोकापवादाद् भयं ॥
भक्तिश्चार्हति शक्तिरात्मदमने संसर्गमुक्तिः खले ।
येष्वेते निवसंति निर्मलगुणास्तैरेव भूर्भूषिता ॥ १ ॥

પુસ્તક ૩૬ મું.] ભાદ્રપદ. સંવત ૧૯૭૬. વીર સંવત–૨૪૪૬. [અંક ૬ ઠો.

सुज्ञ जैन बंधुओ प्रत्ये विज्ञप्ति.

ગઝલ (કવ્વાલી)

અરે ઓ જૈન બંધુઓ, વિચારી ખેદ થાયે છે;
હતી જે પૂર્વની સ્થિતિ, કહોને ક્યાં જણાયે છે? ૧
નિહાળો ચક્ષુથી પ્યારા, દીસે અવનત દશા કેવી;
અરે જે સ્હેજ પણ લખતાં, કલમ કંપે અહા તેવી. ૨
શ્રીમંતો બાગ ગાડીમાં, ફરે છે મગ્ન થઇ જ્યાં ત્યાં;
અરે બંધુ ફરજ જે છે, કોમ પ્રત્યે તે વિસારો કાં? ૩
યુવાનો ફેશને ફસીયા, વૃદ્ધો અશક્તમાં ખપિયા;
કરે દરકાર ના કોઇ, લવલેશ માત્ર જે સુખિયા. ૪
અરે ઓ વીરના પુત્રો, નિરાશ્રિત પર દયા કરજો;
દીલાસો દઇ અરે પ્રિતે, દુઃખો તેઓતણા હરજો. ૫
તમો ધનવાન જો હો તો, કરો ધનથી અહીં સેવા;
તમો જો હો વિચારક તો, વિચારોથી કરો સેવા. ૬
તમો વિદ્વાન જો હો તો, કરો વિદ્યાથકી સેવા;
યથાશક્તિ કરો સેવા, યથાશક્તિ કરો સેવા. ૭
અપીલ આ નમ્ર ઉર ધારી, મદદ બનતી પ્રીતે કરજો;
દુઃખી હૃદયો તણી આશીષ, કરી સત્કર્મ મેળવજો. ૮

પ્રભાકર.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्षमा अष्टक.

(પરમ ગુરૂ ! જૈન કહો કયું હોવે ?) એ રાગ.

સુગુણ નર ! [1]નારી ભવોદધિ તારે,
સહનશીલ અડગ પ્રિય અંતર, ટકતા કાર્ય સુધારે. સુગુણ નર૦ (એ ટેક)
પતિ સુધર્મી ગણી મહિયલ પર, ધરીયે સુખ ક્ષમામાં;
છેદન તાડન તર્જન સમયે, ચેતન કરમે દયા મા. સુ૦ ૨
વિષવેલી સમ જાણો ચેતન, ગુગ્ સંસારી રમામાં;
સ્વપ્ન સમાન ક્ષણિક આઉમાં, ચતુર થઇ ભરમા મા. સુ૦ ૩
પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ ધ્યાનાંતર, દુર્ગતિ દળીયાં બાંધે;
સાવધ થઇ પસ્તાય ક્ષમાથી, ક્ષણમાં કારજ સાધે. સુ૦ ૪
સાકર સરસપણું ન તજે કદી, સોમલ ઝેર ન લાગે;
થાય પ્રકાશિત કાન્તિ પ્રસારી, હેમ હુતાશન આગે. સુ૦ ૫
દૂષણ પ્રકાશ કરે સહુ દુસ્મન, તોપણ ધીરજ ધારે;
ગાળ દીવે તપી જાય નહીં તન, રહત ક્ષમા તસ લારે. સુ૦ ૬
થાય ફજેત અસત્યપણાથી, દુશ્મન આખર ધાસે;
સત્ય પ્રકાશિત થાય રવિ જયમ, તિમિરતણું દળ નાસે. સુ૦ ૭
પૂર્ણ સમર્થપણું મળતાં પણ, જેહ ક્ષમા દિલ ધારે;
બલિહારી દુર્લભ તે જનની, આપ તરે પર તારે. સુ૦ ૮

દુર્લભજી વિ. ગુલાબચંદ મહેતા.

उपदेशाष्टक.

(પરમ ગુરૂ ! જૈન કહો કયું હોવે ?) એ રાગ.

ચતુર નર ! વાદ વદો ન વિરોધે,
હુંપદમાં હઠ ધારી રહેલા, સુધરે કિમ પ્રતિબોધે. ચતુર નર૦ (એ ટેક)
વાદે ચડી વાવરતા વરે[2] વિત્ત, પુર સન્મુખ ચડે નહીએ
જમણ વિશેષ જમત ચડી વાદે, તેહથી વાદ શું વદીએ ? ચ૦ ૨
અતિ વાચાળ વૃથા બડબડતા, મન અભિમાનમેં ઝુલે;
મિથ્યા વચણ શતવાર વદે પણ, પ્રાણ જતાં ન કબુલે. ચ૦ ૩
દુર્વક્તા અતિ દોલ દુરાગ્રહ, ડરત નહિ કદી દોષે;
આવે કવણ પ્રકાશથી રસ્તે, ફરતા કાયમ રોષે. ચ૦ ૪

નારી—ક્ષમારૂપી નારી જાતિ છે. ૨ જમાડનારે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

નિજ નિજ વાત તરફના વલણમાં, ખેંચત પુચ્છગ તાને;
સીમ તરફ શીયાળ વૃત્તિ જ્યાં, ગામ તરફ મ્હોં શ્વાને. ચ૦ ૫

અણુસમજુ જનના અંતરના, સંશય સમજાયે છુટે;
પણ અધકચર્યા દુરાગ્રહીના, સંશય કહિયે ન ખુટે. ચ૦ ૬

સરલ સ્વભાવીતણા અંતરના, સંશય જ્ઞાની ભાંગે;
કુટિલ જનો સમજે ન કદાચિત્, દ્વેષ હૃદયમાં જાગે. ચ૦ ૭

મુકત નહિ અચકું મંકોડો, કેડથી તોડી નાંખે;
દુર્લભ નર ભવ હારે કુટિલ પણુ, છોડત નહિ જે ભાખે. ચ૦ ૮

દુર્લભજી વિ૦ ગુલાબચંદ મહેતા.

श्रद्धालु जैन बंधुओ तथा व्हेनो प्रत्ये समयोचित बे बोल.

પ્રિય બંધુઓ તથા બ્હેનો ! હિતબુદ્ધિથી જે બે બોલ સૂચના રૂપે જણાવવા પ્રવૃત્તિ થાય છે તે હિતરૂપ લાગે તો તેનો યથોચિત આદર જાતે કરી આપણા સ્વ-જન કુટુંબી જનોને પણ તે આદરવા જણાવશો.

૧ પર્યુષણ પ્રસંગે સહુ કોઇ ભાઈ બ્હેનો યથાશક્તિ છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ, અઠ્ઠાઇ, પક્ષખમણ કે માસખમણાદિક તપસ્યા કરવા ઇચ્છા રાખે છે—ઇચ્છે છે, પરંતુ ખર્ચ કરવાની તેવડના અભાવે મનમાં સંકોચ પામી મુંઝાય છે અને તપસ્યાનો પણ લાભ લઇ શકતા નથી; તેથી ઉચિત છે કે દરેક શહેર કે ગામના સંઘમાં આગેવાની ધરાવતા ભાઈઓ તથા બ્હેનોએ એકઠા મળી સભામાં જાહેર કરી દેવું જોઇએ કે જે કોઇ શ્રદ્ધાવંત ભાઇ બ્હેનને ગમે તે પ્રકારની તપસ્યા કરવાના ભાવ હોય તેણે સુખેથી ઇચ્છા મુજબ કોઈ પ્રકારનો સંકોચ રાખ્યા વગર તપસ્યા કરવી. સંઘ-માંથી કોઈ પણ તેની ટીકા કે નિંદા કરશે નહિ. તેમ છતાં અજ્ઞાનતાથી કોઇ તેની ટીકા કે નિંદા કરશે તેને શ્રીસંઘ ઠપકો દેશે. શાસનની ઉન્નતિ યા પ્રભાવના અર્થે જેમને કંઇ ખર્ચ કરવા ઇચ્છાજ હોય તેમને શક્તિ મુજબ ખર્ચ કરવાની છુટ છે; પરંતુ જે તેવું ખર્ચ ન કરી શકે તેમની નાહક ટીકા કે નિંદા કોઈએ કરવી નહીં.

૨ પર્યુષણાદિ પ્રસંગે નોકારશી પ્રમુખ સંઘજમણ કરવાનું હોય ત્યારે ત-પસ્વી જનોની તબીયત બગડે નહીં અને પ્રકૃતિને માફકસર આવે એવા યોગ્ય ભો-જનની સાથે જ કે અલાયદી સગવડ કરવી કે જેથી તપવડે દુર્બળ પ્રકૃતિવાળાની

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભક્તિને પણ લાભ ઠીક લઈ શકાય. પચી ન શકે એવા ભારે પડતા ભોજનથી ઉલટી શરીરની ખરાબીજ થાય છે તે વાત ભક્તિ કરવા ઇચ્છનારે તેમજ તપસ્વી જનોએ ખુબ લક્ષમાં રાખવી જોઇએ. બે કવળ ઉણા રહેવામાંજ મજા રહે છે. રૂચિ વગર એક કવળ પણ અધિક ભોજન કરવાથી નવી ઉપાધિ ખડી થાય છે. તે ન થાય અને શરીરને યોગ્ય પોષણ મળવાથી શાતા બની રહે તે રીતે પ્રવર્ત-વામાં જ હિત છે.

૩ તપસ્યાથી તો અનેક પ્રકારના લાભ થવા સંભવ છે, પરંતુ જો તે વિવેકપૂર્વક ક્રમસર શક્તિઅનુસારે કરવા લક્ષ રખાય તોજ. વખત ઉપર દેખાદેખી મોટી તપસ્યા કરવા કંઈક ભાઈ બ્હેનો દોરાઇ જાય છે, તેમાં કોઈ વખતે ઉત્સાહ યોગે તેઓ ફાવી જાય છે, પરંતુ શક્તિનું ઉલ્લંઘન કરી મોટી તપસ્યા કરવાવડે જોઇએ એવી ભાવની વૃદ્ધિ ટકી શકતી નથી; તેથી વિવેકપૂર્વક ધીમે ધીમે તપસ્યામાં આગળ વધવું લાભદાયક લેખાય છે. અનુક્રમે તપનો અભ્યાસ પાડવાથી શરીરબળ ટકી રહે છે અને મન મજબુત બનતું જાય છે. તનમનનો મેલ (મળ) બાળી આત્માને શુદ્ધ-નિર્મળ બનાવે તે તપ ઉત્તમ છે. અનશન (ઉ-પવાસ પ્રમુખ), ઉણોદરી (અલ્પ-પરિમિત ભોજનથી સંતોષ), વૃત્તિસંક્ષેપ (થોડી પરિમિત વસ્તુઓથીજ નિર્વાહ ચલાવી લેવો), રસત્યાગ (વિકાર ઉપજાવે અને અહિત કરે એવા પદાર્થનો ત્યાગ), દેહદમન અને એકાન્ત, સ્થિર, નિર્દોષ સ્થાન-આસનનું-સેવન એ છ ભેદો બાહ્યતપના સમજી યથાયોગ્ય આદરવા પ્રયત્ન સે-વાય તો પરિણામે સારો લાભ થઈ શકે. ઉક્ત બાહ્ય તપનું સેવન કરી અભ્યંતર તપની પુષ્ટિ કરવાની છે. નિજ દોષની જ્ઞાની ગુરૂ સમીપે આલોચના કરવી, સદ્ગુ-ણીનો વિનય-સત્કાર કરવો, બાળ, વૃદ્ધ, તપસ્વી, રોગી પ્રમુખની સેવા કરવી, શાસ્ત્ર અભ્યાસ કરવો, શુભ ધ્યાન-ચિન્તવન કરવું તથા શરીરાદિક જડ વસ્તુ ઉપ-રનો મોહ તજી સ્થિરતા આદરવી-એ છ પ્રકાર અભ્યંતર તપના છે. તેનાવડેજ આત્મા નિર્મળ થાય છે. તેમ કરવામાં બાહ્ય તપ સાધનરૂપ (સહાયરૂપ) નીપજે છે; તેથી ઠીકજ કહ્યું છે કે-વિવેક પૂર્વક એવીજ તપસ્યા કરવી કે જે કરતાં દુર્ધ્યાન થાય નહીં, નિત્ય નિયમમાં ખામી આવે નહીં અને ઇન્દ્રિયો ક્ષીણ થઇ જાય નહીં (મન પ્રસન્ન-પ્રફુલ્લિત રહે, બોલવા ચાલવાદિકની હામ બની રહે અને નિજ ક-ર્તવ્ય-કર્મ સાવધાનતાથી થઈ શકે;) વળી જ્ઞાન અભ્યાસ અથવા આત્મસ્વરૂપનું ચિન્તવન થયા કરે, પ્રભુ પૂજા-અર્ચા (સેવા-ભક્તિ) માં કશી ખામી આવે નહિ; ક્રોધ-રોષ, માન-અહંકાર, માયા-કપટ અને લોભ-અસંતોષ દૂર ટળે, તથા તી-ર્થંકર દેવની આજ્ઞાના પરિપાલનથી કોઇ રીતે ચૂકાય નહિ પણ તેનું અધિકાધિક સેવન બન્યા કરે. એવા પ્રકારનોજ તપ શુદ્ધ-નિર્દોષ કહેલો હોવાથી આત્માર્થી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

જનોએ તે અવશ્ય આદરવા યોગ્ય છે. તન મન વચનની શુદ્ધિ-નિર્મળતા થાય તે માટે તપ કરવાનો છે. અજીર્ણાદિક વિકારથી શરીરમાં ભળેલો મળ તપસ્યાવડે દૂર થાય છે, શરીર શુદ્ધ-નિર્મળ થવાથી મન-વિચાર-બુદ્ધિ સુધરવા પામે છે અને વિચાર-બુદ્ધિ સુધર્યાથી વાચા-વાણી શુદ્ધ-પવિત્ર બને છે. એ રીતે આચાર વિચાર અને વાણી શુદ્ધ-પવિત્ર બનવાથી અશુભ કર્મબંધ થતો અટકે છે અને શુભ અનુબંધજ થાય છે અથવા શુદ્ધ ઉપયોગવડે કર્મક્ષય (નિર્જરા) કરી આત્મા નિર્મળ થઇ શકે છે. રાગ દ્વેષ અને મોહ એજ મહા દોષો ચીવટથી વર્જવા યોગ્ય છે. જ્યારે એ મહા દોષો મૂળમાંથી સર્વથા ટળે છે, ત્યારેજ આત્મા વીતરાગ અવસ્થા પામીને પરમાત્મપદ યોગ્ય અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચારિત્ર (આનંદ) અને અનંત વીર્ય-શકિત પ્રાપ્ત કરી અંતે અક્ષય, અવિનાશી નિર્વાણ (મોક્ષ) પદ મેળવી શકે છે, જેથી જન્મ મરણ સંબંધી સર્વ દુ:ખનો અંત આવે છે. ઉત્તમ પ્રકારની ક્ષમા-સમતા-સહનશીલતા, મૃદુતા-નમ્રતા, ઋજુતા-સરલતા, નિર્લોભતા, જીતેંદ્રિયતા, સત્યરસિકતા, પ્રમાણિકતા યા પવિત્રતા, નિ:સ્પૃહતા અને સુશીલતા પૂર્વોક્ત તપસ્યા સાથે ભવ્યાત્માને કલ્યાણકારી થવા પામે છે. જેમ રોગી માણસને નિજ રોગ નિવારણાર્થે ઉત્તમ વૈદ્યના વચન અનુસારે વર્તન કરતાં હિત-શ્રેય સંભવે છે, તેમ સંસારી જીવને પણ સર્વજ્ઞ પ્રભુનાં પવિત્ર વચન પ્રમાણે વર્તતાં જ સર્વ શ્રેય સંભવે છે. ઇતિશમ્. મુ૦ ક૦ વિ૦

प्रभुनी विलेपन पूजामां उत्तम चंदनादिक शीतल द्रव्यनोज थवो जोइतो उपयोग.

પ્રભુપૂજા પ્રસંગે પ્રભુના અંગે ઉત્તમમાં ઉત્તમ સુગંધી ચંદનાદિક શીતળ દ્રવ્યનું વિલેપન કરવાનું કહ્યું છે અને તે વિલેપન પૂજા કહેવાય છે એમ સમજનારા સુગુણ વિરલ શ્રાવક ભાઇ બ્હેનો આત્મલક્ષ પૂર્વક પ્રતિદિન પ્રભુની વિલેપન પૂજા કરતા હશે, પરંતુ બહોળે ભાગે ભોળા ભાઇ બ્હેનો પ્રભુ પૂજાનો ખરો હેતુ નહિ સમજતા હોવાથી સ્વસ્વ ઇચ્છાનુસારે તેમાં ફેરફાર કરી નાંખે છે અને પછી તે રૂઢિનું રૂપ પકડે છે. જેમ તાપથી સુકાયેલ માણસ શીતળ ચંદનાદિક રસનું શરીરે વિલેપન કરી તાપ-સંતાપથી મુક્ત થઇ શીતળતા અનુભવે છે તેમ ભકિતરસિક ભવ્યાત્મા જન્મ જરા અને મરણ સંબંધી ત્રિવિધ સાંસારિક તાપથી મુકત થવા અને આત્માની સહજ શીતળતાનો અનુભવ મેળવવા માટે પરમ પ્રાણપ્રિય પરમાત્મા પ્રભુનું ઉત્તમ આલંબન ગ્રહી પ્રભુના અંગે શ્રેષ્ઠ ચંદનાદિક શીતળ દ્રવ્યનું વિ·

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

લેપન આત્મલક્ષથી કરી કૃતાર્થ થાય છે. તથાપ્રકારના આત્મલક્ષ વગરના ભોળા ભાઈ બ્હેનો ચંદનાદિક શીતળ દ્રવ્યથી સર્વાંગે વિલેપન કરવાનો શુભાશય તથા તેનું ફળ-માહાત્મ્ય નહિ સમજવાથી ચંદનને બદલે બહુધા કેશરનો ઉપયોગ કરતા રહે છે. જો કે કેશર પણ સુગંધી હોઇ શુદ્ધ (ચોખ્ખું) મળતું હોય તો તે યોગ્ય પ્રમાણમાં વાપરવામાં વાંધા જેવું નથી, પરંતુ જોઇએ તેવું શુદ્ધ (ચોખ્ખું) નિર્દોષ કેશર જ્યારે મળવુંજ મુશ્કેલ પડે છે અને જે મળે છે તેમાં કંઇક ભ્રષ્ટ વસ્તુની ભેળ-સેળ થતી કે થયેલી સંભળાય છે તેમ છતાં તેવા કેશરનીજ જ્યાં ત્યાં વપરાશ થતી જણાય છે અને તે બદલ એકંદર લાખો રૂપિયાનો વ્યય કરવામાં આવે છે આ વાત ખાસ વિચારવા જેવી છે. તેને બદલે ઉંચા પ્રકારનું ચંદનજ મુખ્યપણે વિલે-પન પૂજા તરીકે વપરાતું હોય તો વધારે સારૂં. કદાચ બરાબર તપાસ કરાવતાં શુદ્ધ (ચોખ્ખું) કેશર મળી શકતું હોય તો ભલે તે પણ યોગ્ય પ્રમાણમાં વપ-રાતું રહે; પરંતુ તેવી તપાસ કર્યા વગર ગતાનુગતિકપણે જેવું મળે તેવું અશુદ્ધ કેશર પ્રભુની પૂજામાં વાપરવું અને તેમાં દ્રવ્યનો વ્યય કરવો એ અમારા નમ્ર અભિ-પ્રાય પ્રમાણે તો અનુચિત લાગે છે. દરેક ગામ કે શહેરના સ્થાનિક સંઘ તેમજ અમને ખરો હિતકારી માર્ગ બતાવનારા ઉપદેશકો આ વાત લક્ષમાં લઇ ઉચિત કરશે તો ઉક્ત દોષથી બચી ખરો માર્ગ આદરી શકાશે. ઇતિશમ્.

સ૦ મુ૦ ક૦

સૂક્ત મુક્તાવલી.

(કામવર્ગ.)

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૧૪૯ થી.)

૪ સંયોગ વિયોગ વિષે.

(માલિની.)

પ્રિય સખી પ્રિયયોગે, ઉલ્લસે નેત્ર રંગે,
હસિત મુખ શશી જ્યું, સર્વ રોમાંચ અંગે;
કુચ ઇક મુજ વેરી, નમ્રતા જે ન દાખે,
પ્રિય મિલણ સમે જે, અંતરો તેહ રાખે. ૧૫
દિન વરસ સમાણો, રેણિ કલ્પાંત જાણે,
હિમરજ કદલી જે, તેહ ઝાળા પ્રમાણે;
શિશિર સિકરસો જે, સુરશો સોઇ લાગે,
પ્રિય વિરહ પ્રિયાને, દુઃખ શું શું ન જાગે. ૧૬

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ભાવાર્થ—ખરી પતિવ્રતા સ્ત્રીને પોતાના પ્રાણપ્રિય સુગુણ પતિનો સમાગમ થતાં જે હર્ષપ્રકર્ષ કે પ્રમોદ થાય છે તેનું વર્ણન એક સ્ત્રી પોતાની પ્રિય સખી સમીપે કરે છે. જેવી રીતે શુદ્ધ ચેતના પોતાના આત્મારામ પ્રભુને ભેટતાં (શુદ્ધ અનુભવદ્વારા તેની સાથે ભેટો થતાં) પોતાની સુમતિ સખી પાસે પોતાના હૃદય ઉદ્ગાર કાઢે છે અને પોતાનામાં પ્રગટેલો પ્રેમ કે પ્રેમનાં ચિન્હ જણાવે છે તેમ અત્ર પણ સમજી લેવું. હે પ્રિય સખિ ! મ્હારા પ્રાણપ્રિય પતિના યોગે મ્હારાં ઉભય નેત્ર આનંદ-હર્ષથી ઉભરાઈ જાય છે, મુખ-મુદ્રા ચંદ્રની જેમ સ્મિત હાસ્યથી શોભી-ચમકી રહે છે અને આખા શરીરમાં હર્ષ માતો-સમાતો નથી, તેના મિષથી બધાં રોમાંચ રૂંવાડાં ખડાં થઈ જાય છે. પ્રાણપતિની સાથે ભેટો કરતાં (એકમેક થઇ જતાં) ફક્ત એક સ્તનયુગલ જ અંતરાયરૂપ થાય છે-નમ્રતા દાખવતા નથી અને ઉભડક રહી જાય છે, એટલે વચમાં આંતરો રાખે છે, જે મને ઇષ્ટ નથી. હું તો મ્હારા પતિથી લગારે અંતર રહે તેવું ઇચ્છતી યા પસંદ કરતી નથી જ. આ લૌકિક પ્રેમની વાત કહી તેની અવધિ (મર્યાદા) બતાવી. એ કરતાં શુદ્ધ ચેતનાનો પોતાનો આત્મારામ પ્રભુ સંગાતે ભેટો થતાં જે અપૂર્વ અલૌકિક કે લોકોત્તર પ્રેમ પ્રગટે છે તે તો અવધિ—મર્યાદા વગરનો અનવધિ-અમર્યાદ-અખંડ અને અનંત હોય છે. હજી સુધી તેવા અનવધિ પ્રેમનો તો વિયોગ છે તે દૂર કરવાના પવિત્ર લક્ષથી જ સુગુણ દંપતીએ એકતાર બની સાવધાનપણે સ્વધર્મસાધના કરવી ઘટે છે. આવું પવિત્ર લક્ષ શુદ્ધ સમ્યગ્ દ્રષ્ટિવંત દંપતીમાં જ સંભવે છે, જે અન્ય શાણા દંપતી વર્ગને પણ અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે.

પ્રાણપ્રિય પતિનો વિરહ ખરી પતિવ્રતા નારીને કેટલો પીડે છે તેનું અત્ર વર્ણન કરે છે કે-સુગુણ પતિના વિરહનો એક દિવસ વરસ જેવડો મોટો થઈ પડે છે અને એક રાત્રિ જાણે કલ્પાંત જેવી મોટી ભયંકર લાગે છે. વિનોદી દંપતીને ઠંડક ઉપજાવનારૂં કદલી-કેળનું વન પણ તેણીને શાન્તિ ઉપજાવી શકતું નથી અને ચંદ્રનાં શીતલ કિરણોથી તેના આંતર તાપની શાન્તિ થઇ શકતી નથી. ઉલટાં તે બધાં તેણીને તાપકારી થઈ પડે છે. આ વાત પણ ફક્ત લૌકિક પ્રેમપાત્ર પતિના વિરહે પતિવ્રતા સ્ત્રીને કેવી વ્યથા-પીડા થાય છે તેનો જ કંઇ ચિતાર આપે છે; બાકી શુદ્ધ ચેતનાને પોતાના આત્મારામ પતિના વિરહે કેટલું દુઃખ થવા પામતું હશે તેની કલ્પના કરવી પણ મુશ્કેલ છે; કેમકે તેણીનો પ્રેમ લૌકિક નહિ પણ લોકોત્તર (અલૌકિક-અસાધારણ) હોય છે. આ વાતની કંઇક ઝાંખી શ્રી આનંદઘનજી મહારાજ જેવા અદ્ભુત યોગી-અધ્યાત્મી પુરૂષે હૃદયથી ગાયેલાં પદો તેના સ્તવનને થોડા ઘણા અંશે થઇ શકે છે. જેમાં

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ના પોતાનું વિરહદુઃખ સુમતિ સખી પાસે અથવા અનુભવ મિત્ર પાસે નિવેદન
। તે દુઃખ નિવારવા આત્મારામ પ્રભુનો ભેટો કરાવવા કહે છે.

૫ સ્વમાતા પ્રત્યે સુપુત્રનું કર્ત્તવ્ય.

(ઇંદ્રવજ્રા.)

જે માતનો બોલ કદા ન લોપે, તે વિશ્વમાં સૂરજ જેમ ઓપે;
જ્યાં ધર્મચર્ચા બહુધા પરીખી, ત્યાં માત પૂજા સહુમાં સરીખી. ૧૭
જે માતમોહે જિન એમ કીધો, ગર્ભે વસંતા વ્રત નેમ લીધો;
જે માત ભદ્રા વચણે પ્રબુધ્ધો, શીલા તપંતે અરહન્ન સિધ્ધો. ૧૮

ભાવાર્થ—બાળક ઉપર માતાનો ઉપકાર અમાપ છે. તેને માટે તે કેટલાં કષ્ટ ઉઠાવે છે? તેનો ખ્યાલ બારીકીથી અવલોકન કરનારને જ ફક્ત આવે છે. ાં બાળક બધી રીતે સુખી થાય એવી કાળજી કરૂણાળુ માતા અને પિતા રાખે છે તેટલી બીજા કોણ રાખી શકવાના છે? એ વાત પશુ જેવા વિવેક । કઇંક બાળકો અને જુવાનો પણ વિસરી જાય છે અને પોતાનાં ઉપગારી ાતાની ખરી તકે સેવા ચાકરી કરવાને બદલે ઉલટા તેઓને સંતાપે છે, ગાળો ા, વગોવે છે અને તેમનો આ લોક તેમજ પરલોક ઉભય બગડે તેવાં કામ આવાં નબળાં બોલ બોલનારાં તથા હલકાં-હીચકારાં કામ કરનારાં કપુ- પંકિતમાં લેખાય છે; પરંતુ જેઓ પોતાનાં માતપિતાનો પોતાના ઉપરનો ઉપગાર સંભારી સંભારી તેમને હરેક રીતે સંતોષવા-પ્રસન્ન રાખવા પવિત્ર ફરજ સમજતા હોય અને એક પળ પણ તે વિસરતા ન હોય તેજ ુત હોઇ પ્રશંસાપાત્ર લેખાય છે. જે સપુતો પોતાના પરોપકારી માત- હિતકારી બોલ કદાપિ ઉત્થાપતા નથી, તેમની પ્રત્યેક હિતકર આજ્ઞાને ેમ પોતાના માથે ચઢાવે છે અને તેનું ખંતથી પરિપાલન કરે છે તેઓ ગતમાં સૂર્યની જેવા પ્રતાપને પામી શોભી નીકળે છે, સર્વત્ર તેમનો યશ છે અને ઠેકાણે ઠેકાણે માન પ્રતિષ્ઠા પામે છે. ગમે તે ધર્મ-પંથમાં માતપિ- સેવા ભક્તિ કરવા અને તેમની હિતકારી આજ્ઞાનું પરિપાલન કરવા એક રીતે ફરમાવેલું જણાય છે. તેમ છતાં તુચ્છ વિષયાદિક સુખને વશ બની ેવા વિવેક વગરના કઇંક પામર જનો પોતાનાં માબાપની પ્રગટ અવગણના ેખાય છે, એ ખેદની વાત છે. તેમને કપુત કહીને બોલાવનાર ઉપર તે ડોળા ડવા ધાય છે, તેને બદલે જો તેઓ પોતાનાં આચરણ સુધારી ખરી નીતિના ચાલે તો તેઓ બદનામ નહિ થતાં જલદી સપુતોની પંક્તિમાં દાખલ થઇ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સર્વત્ર પ્રશંસા પામી શકે. ભારતવાસી આર્યજનોનું એ પ્રથમ જ કર્તવ્ય છે. પ્રથમના વખતનાં આર્યસંતાનોની આદર્શ ભક્તિનું યથાર્થ ભાન કરી ચેતવું જોઇએ. આપણે નગુણા થવું ન જોઇએ. માતાના ગર્ભમાં વસતાં ભગવાન વર્દ્ધમાન સ્વામીએ તથાપ્રકારનો સંયોગ જોઇ ' માત પિતા જીવતા રહે ત્યાં સુધી મ્હારે વ્રત–દીક્ષા ન લેવી ' એવો અભિગ્રહ (નિશ્ચય) કર્યો તે શું આદર્શ ભક્તિનો નમુનો નથી ? વળી ભદ્રામાતાનો પુત્ર અરહન્ન (અરણિકમુનિ) કર્મવશ વ્રતથી ચલિત થયો હતો, તે વાત તેની માતા (સાધ્વી) ને જણાતાં તે પુત્ર–સાધુને જે બોધવચન કહ્યાં હતાં તેનો યથાર્થ આદર કરવા પોતાથી બીજી રીતે બની શકે એવું નહિ હોવાથી તેણે તાપથી ધગધગતી શિલા ઉપર અનશન કરી લીધું અને એ રીતે સ્વાત્માર્પણ કરવાથી તે પાર પામી ગયા એ શું ઓછું અર્થસૂચક છે ?

૬ પિતૃવાત્સલ્ય વર્ણન.

જે બાળભાવે સુતને રમાડે, વિદ્યા ભણાવે સરસું જમાડે;
તે તાતનો પ્રત્યુપકાર એહી, જે તેહની ભક્તિ હિયે વહેહી. ૧૯

(માલિની)

નિષધ સગર રાયા, જે હરિભદ્ર ચંદ્રા,
તિમ દશરથ રાયા, જે પ્રસન્ના મુનીંદ્રા;
મનકજનક જે તે, પુત્રને મોહ ભાર્યા,
સ્વસુત હિત કરીને, તેહના કાજ સાર્યા. ૨૦

ભાવાર્થ—જે પોતાનાં બાળ–સંતાનને પોતેજ 'ભાઇ બાપુ' કહીને રમાડે છે, ઉમર થતાં તેમને યોગ્ય વિદ્યા ભણાવે છે અને તેમને સારૂં સારૂં મનગમતું ભોજન જમાડે છે એવા ઉપકારી પિતાનો કંઇ પણ પ્રત્યુપકાર કરી શકાય તો તે એજ કે પોતાના ઉપકારી પિતાની સેવા ભક્તિ ચીવટ રાખીને કરવી અને તેમની આજ્ઞાનું યથાર્થ પાલન કરી તેમનું દીલ પ્રસન્ન રાખવું. વળી પરલોકનું સાધન કરવામાં જે પ્રકારની સહાયની જરૂર હોય તે કૃતજ્ઞતાથી વિલંબ કર્યા વગર આપી તેમનું હિત કરવા કદાપિ ચૂકવું નહિ. વળી આપણે પોતે એવું પવિત્ર આચરણ સેવવું કે જે દેખી માતપિતાના દીલમાં પ્રમોદ થાય. ટુંકાણમાં પિતાનું કુળ દીપી નીકળે એવું રૂડું પ્રવર્તન આળસ–પ્રમાદ તજીને સાવધાનપણે કરવું. વળી આગળ ઉપર થયેલા નિષધ, સગર, હરિભદ્ર, ચંદ્ર, દશરથ અને પ્રસન્નચંદ્ર મુનિ તથા મનક મુનિના પિતા શ્રીશય્યંભવસૂરિ જેવાઓને જો કે પુત્રમોહ ઓછો નહોતો; પરંતુ જેમની દ્રષ્ટિ સમ્યગ્ હોય છે તે પિતાઓ જેથી સ્વપરહિતની સિદ્ધિ થવા પામે એવું આચરણ કરવા ચૂકતા નથી. ખરા પુત્રવત્સલ માતપિતા એવુંજ પવિત્ર લક્ષ રાખીને પોતાની

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

સંતતિને કેળવે છે કે તે સંતતિ આગળ જતાં તેમનું પોતાનું, માતપિતાદિક કુટુંબી જનોનું અને અનુક્રમે જ્ઞાતિનું તથા સમાજનું પણ પણ પારમાર્થિક હિત સધાય તેવી બુદ્ધિ શક્તિવાળી થાય.

૭ સુપુત્ર વર્ણન.

(સ્વાગતા) માત તાત પદપંકજ સેવા, જે કરે તસ સુપુત્ર કહેવા;
જેહ કીર્ત્તિ કુળલાજ વધારે, સૂર્ય જેમ જગ તેજ સધારે. ૨૧
(શાલિની) ગંગાપુત્રે વિશ્વમાં કીર્ત્તિ રોપી, આજ્ઞા જેણે તાત કેરી ન લોપી;
તે ધન્યા જે અંજનાપુત્ર જેવા, જેણે કીધી જાનકીનાથ સેવા. ૨૨

ભાવાર્થ–જે સદા માતપિતાના ચરણની સેવા કરે અને કુળની લાજ પ્રતિષ્ઠા તથા યશ વધારે તેને સુપુત્ર લેખવા. જે સુપુત્રો માતાપિતાની સેવાભક્તિપૂર્વક તેમની ઉચિત આજ્ઞાનું સદા પરિપાલન કરતા રહે છે તથા ન્યાય–નીતિથી પ્રમાણિકપણે ચાલે છે તેમનો યશ–પ્રતાપ સૂર્યની પેરે દિન દિન તપતોજ રહે છે. જેણે કદાપિ માતાપિતાની આજ્ઞા લોપી નથી એવા વિનીત ગંગાપુત્ર (ગાંગેય–ભીષ્મપિતા)ની ીર્ત્તિ અદ્યાપિ સર્વત્ર ગવાય છે. તેમજ જેણે જાનકીનાથ શ્રી રામચંદ્રજીની સાચા ્લથી સેવા કરી તે શ્રી અંજનાપુત્ર–હનુમાનજી જેવા નરરત્નોને પણ ધન્ય છે. ાતપિતાદિક ઉપગારી વડીલજનો પ્રત્યે જે જેટલું નિરભિમાનપણે સ્વાત્માર્પણ ! છે તે તેમને પોતાને તેમજ અન્યને પણ પરંપરાએ અતુલ લાભદાયક થાય છે, હસ્તામલક જેવું સુસ્પષ્ટ છે. આગળના વખતમાં ભારતસંતાનો બહુ પવિત્ર– ાદર્શ જીવન ગુજારતા. તથા રાજાપ્રજા, પિતાપુત્ર, સાસુવહુ અને સ્વામી- ક સહુ પ્રાયઃ પવિત્ર ભાવનાથી પોતપોતાનો કર્તવ્ય–ધર્મ યથાર્થ સમજી ઉંડી ા રાખી તેનું બરાબર પાલન કરતા હતા, તેથી તેમની કીર્તિ સર્વત્ર ગવાતી . તે વખતે ભારતનો ઉદય સર્વોત્કૃષ્ટ લેખાતો હતો. જેમ જેમ લોકોની ભા- -નિષ્ઠા નબળી–નિકૃષ્ટ થતી ગઇ અને તેમનાં આચરણ હલકાં થતાં ગયાં તેમ તેમની સાથે ભારતની પણ અવનતિ થતી ચાલી. જે કોઇ મહાશય ભારતનો ય ભારતવાસી જનોનો અંતઃકરણથી ઉદયજ ઇચ્છતા હોય તે સહુએ પ્રથમ નુંજ વર્તન પવિત્ર ભાવનામય કરી અન્યને દૃષ્ટાન્તરૂપ થવું જોઇએ.

ક) ઇમ કામ વિલાસ ઉલ્લાસત એ, રસરીતિ રૂચે અનુભાવત એ;
જિમ ચંદન અંગ વિલેપત એ, હિય હોય સદા સુખ સંપત્તિ એ. ૨૩

ઇતિ કામ વર્ગ સમાપ્ત.

(સન્મિત્ર કર્પૂરવિજયજી.)

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आपणा केटलाक सामाजिक सवालो.

(૬)

(અનુસંધાન પુ૦ ૩૫ ના પૃષ્ઠ ૨૧૯ થી)

સમાજ શરીરનો હ્રાસ.

બહારથી તેમજ અંદરથી ઉપચાર. વર્તમાન સ્થિતિ પર વિચારણા.

સામાજિક સવાલોની વિચારણામાં જે સર્વથી મહત્ત્વનો પ્રશ્ન હમણા ચર્ચાય છે અને જે હજુ બહુ વધારે ચર્ચાવાની જરૂર છે તે આપણી પ્રત્યેક વર્ષે ઘટતી જતી સંખ્યાનો છે. આ સંબંધમાં આપણે ઘણો વિચાર કરવો બહુ જ જરૂરી છે; કારણકે આપણે ગમે તેટલી યોજનાઓ કરીએ, આપણા ધર્મબંધુઓને કેળવીએ, આપણી રાજ્યદ્વારી લાગવગ લાયકાતને ધોરણે આગળ વધારીએ, આપણો મહાન ગ્રંથોનો વારસો છપાવી પ્રસિદ્ધ કરીએ, આપણા તીર્થોનું રક્ષણ કરીએ, આપણા ભવ્ય પ્રાચીન મંદિરોને સમરાવીએ, પણ તેનો લાભ લેનાર અને તે કામ ટકાવી આગળ ચલાવનાર ઘટતા જાય તો પ્રયાસ નકામો થઈ જાય, કામ અટકી પડે અને થોડા વખતમાં છિન્નભિન્ન સ્થિતિ થઇ જાય. પૂજા કરવાનાં સાધનો જેટલી જ બલકે એક રીતે તેથી પણ વધારે જરૂરિયાત પૂજા કરનારાઓની છે. ઋદ્ધિસમૃદ્ધિથી પરિપૂર્ણ મહામંદિરમાં–ભવ્ય રાજમહેલમાં વસવાટ કરનાર બહુ થોડા હોય કે કોઇ ન હોય તો તે સ્થાન નકામું છે, ઉલટું મનને કલેશ આપનાર લાગે છે અને ત્યાં વધારે વખત રહેવું ગમતું નથી. આથી સાધનોના કરતાં પણ સાધનોનો લાભ લેનારા સારી સંખ્યામાં હોય તો તેમાંથી પોતાની ઓજસ્વીતા' પ્રકટ કરી આખરે આખા સમાજને દોરનાર સમર્થ વ્યક્તિઓ નીકળી આવે એ તદ્દન સંભવિત છે અને ઇતિહાસની નજરે હસ્તામલક જેવું દેખાય છે. તેથી આપણે અત્યારે કઈ સ્થિતિ પર છીએ તે પ્રથમ વિચારી જઇએ અને ત્યારપછી તેનાં કારણો પર દૃષ્ટિ-ક્ષેપ કરીએ.

હિંદુસ્તાનની કુલ વસ્તી ૧૯૧૧ માં ૩૧૫૧૫૬૩૯૬ હતી તેમાં જૈનોની ૧૨૪૮૧૮૨ ની હતી.

જૈનોમાં શ્વેતાંબર મૂર્ત્તિપૂજક, સ્થાનકવાસી અને દિગંબર એ સર્વનો સમાવેશ થાય છે. ૧૮૮૧માં જે વસ્તી આખા હિંદુસ્તાનમાં હતી તેમાં ત્રીશ વર્ષમાં અમુક ટકાનો વધારો થયો છે ત્યારે જૈનોમાં અમુક ટકાનો ઘટાડો થયો છે.[1] આવી

---

૧ વસ્તીપત્રકમાં ૧૮૮૧ માં બરાબર જૈન વસ્તી નોંધાયેલ નહીં હોવાથી ૧૮૯૧ માં નોંધાણી ત્યારે ૧૫ ટકા જેટલો વધારો જણાય છે. એકંદર આંકડા બરાબર ન [illegible] લેખમાં ટકા બતાવી શકાણા નથી.

For Private And Personal Use Only

રીતે વસ્તીનો હ્રાસ થતો જાય ત્યારે તેનાં કારણો શોધવાને પ્રયાસ કરવો જોઇએ અને ... ના ... થી ઉપાય ... જોઇએ. આપણે પ્રથમ કારણો વિચારી જઇએ.

... વિકાસ ધાર્મિક રીતે જૈન તરીકે અને સાંસારિક વિકાસ કેટલીક બાબતમાં હિન્દુ પદ્ધતિ અને વ્યવહાર પર ચાલતો હોવાથી ઘણી અગવડો ઉભી થાય છે અને વસ્તીનાં ઘટાડામાં તે બાબત ઘણો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે, જેનાં કેટલાંક તદ્દન વિરૂદ્ધ જતાં પરિણામો આપણે જોઇએ.

એક પાટીદાર કે કપોળ જૈન થાય તો તેને જ્ઞાતિના વ્યવહારમાં કેટલી અગવડો આવે તેનો ખ્યાલ કરવા જેવો છે. જ્ઞાતિને અંગે ભોજનવ્યવહાર અને કન્યાવ્યવહાર ઘણી અગત્યની બાબત છે. હવે નવીન ધર્મ સ્વીકારનારને સ્વાભાવિક રીતે તેના જુના ધર્મના જ્ઞાતિવાળાઓ કન્યા આપતા અચકાય છે અને કેટલીક વાર ચોખી ના પણ પડે છે. ભોજનવ્યવહારમાં પણ વાંધો ઉઠાવતા જોવામાં આવે છે. હવે તે જૈનસમાજમાં આવે ત્યાં પણ તેને કન્યા મળતી નથી અને વણિક સિવાય બીજી જ્ઞાતિનો હોય તો તે ભોજનવ્યવહાર પણ કરી શકતો નથી. આથી તેની સ્થિતિ ત્રિશંકુ જેવી થાય છે. આવા સંયોગોમાં એમ દલીલ કરવા નીકળવું કે એણે ધર્મનો સ્વીકાર ધર્મપરના નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ ખાતર કર્યો છે અને તેણે તેના બદલામાં કાંઇ અપેક્ષા ન રાખવી જોઇએ, તો તેના સંબંધમાં એ પણ લક્ષ્યમાં રાખવાનું છે કે ધર્મના તત્ત્વ તરફ રૂચિ થતાંજ સંસારનો છેડો આવી જતો નથી, ગુણસ્થાનમાં આરોહ કરતાં એ સ્થિતિ આગળ આવે છે. એવી ભાવના નવીન રૂચિવાળામાં એકદમ જાગ્રત થઇ જાય તેવો ખ્યાલ કરવો એ ભાગ્યેજ વ્યાજબી ગણાય.

ઉપરનાં કારણે આખી પેટા કોમના મોટા વિભાગો એક સાથે કંઠી બાંધનાર થયાના દાખલાઓ મોજુદ છે. કહે છે કે નાગર વાણીઆની આખી કોમ જૈનજ હતી અને કન્યાવ્યવહારની અગવડે એકીજ વખતે કંઠી બાંધનાર થઇ ગઇ. ધંધુકા (કાઠિયાવાડ—જીલ્લો અમદાવાદ) નો એક દાખલો તેવોજ વિચારવા યોગ્ય લાગશે. શ્રીમાન હેમચંદ્રાચાર્ય ચાંગદેવ નામે બાળક હતા, તેનો આખો જ્ઞાતિસમાજ જૈન હતો, અત્યારે ધંધુકામાં મોઢ ઘણા છે પણ એકે જૈન નથી. આનું કારણ શું ?

એમ લાગે છે કે જૈનોએ સંસાર ચલાવવાનો છે, કન્યાવ્યવહાર કરવાનો છે, એ સવાલ ઉપર અત્યાર સુધી લક્ષ્યજ આપવામાં આવ્યું નથી. સર્વ જૈનો એક સાથે સાધુ થઇ જવાના નથી, તેથી આ સવાલનો નિર્ણય કરવાની ખાસ જરૂર છે. એનો નિર્ણય ન થાય ત્યાંસુધી ધર્મતત્ત્વ તરફ રૂચિ ધરાવનાર પણ જૈન લિંગ ધારણ કરવાનું સાહસ ન કરે એ બનવા જોગ છે. આખી કોમને જૈન બનાવી દેવામાં આવે ત્યાં આ સવાલ ઉપસ્થિત થતો નથી પણ વ્યક્તિઓને તો એ સવાલ બહુજ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

મહત્વનો ગણાય. ઓશીઆ નગરીમાં જ્યારે શ્રીરત્નપ્રભસૂરિ મહારાજે સવા લાખ રાજપૂતોને જૈન બનાવ્યા, ત્યારે એ સવાલ ઉપર વિચાર કરવાનું કારણ નહોતું. કારણ કે અંદરના સંવ્યવહાર માટે એ સંખ્યા પૂરતી હતી, પણ જૈનેતર સમાજમાંથી એક વ્યક્તિને જૈન દર્શન પર શ્રદ્ધા થાય તો અત્યારની સ્થિતિ પ્રમાણે તો તેણે કાં તો સાધુ થવાનો વિચાર કરવો પડે અથવા મનથી ધર્મરૂચિ રાખી પોતાના અસલ સમાજમાં રહેવું પડે. આવી સ્થિતિ થાય ત્યારે સમાજની સંખ્યા કદી વધી શકે નહિ અને અસલ સમાજમાં રહેનાર આખરે લપશ્યા વગર પણ રહે નહિ. વળી અમુક સમર્થ વ્યક્તિનું દૃષ્ટાન્ત લઈ બીજા અનેક પ્રાણીઓ ધર્મસન્મુખ થતા હોય તે આથી અટકી જાય છે અને પરિણામે યોગ્ય રીતે વસ્તીમાં વધારો થતો હોય તે અટકી પડે છે.

આમાં કેટલીક વાર એવો સવાલ કરવામાં આવે છે કે કન્યાવ્યવહાર ભોજનવ્યવહારની સર્વ જૈનોમાં અંદર અંદર છુટ થાય તો કેટલાક નામધારી જૈનો પણ થાય. વ્યવહારમાં જેને 'શીરા માટે શ્રાવક' થતા કહેવામાં આવે છે તેવો એક વર્ગ પણ ઉત્પન્ન થાય અથવા કોઈ કોઈ વ્યકિત એવો ગેરલાભ લેનારી પણ નીકળે. આ વાત વિચારવા જેવી છે, પણ તેનો નિર્ણય પણ થઈ શકે તેમ છે. અમુક વર્ષ સુધી શ્રાવક વર્ગમાં રહી પ્રમાણપત્ર મેળવેલ હોય તેને જૈન ગણવામાં આવે અથવા અમુક પ્રકારની ખાતરી કરી આપે તે જૈનમાં ગણાય—આવા નિયમો થાય. એમાં પણ ઘણી મુશ્કેલીઓ છે, પણ સવાલ એ છે કે આવી મુશ્કેલીઓનો જ્યાંસુધી નિર્ણય ન થાય ત્યાંસુધી બહારનું નવીન લોહી જૈન સમાજમાં આમેજ થાય નહિ અને તેમ બને નહિ ત્યાં સુધી સમાજશરીર વધારે દૃઢ બને નહિ. ઉપદેશકના પ્રયાસથી કે સાધુ મહાત્માઓના વિહારથી કોઈ વ્યક્તિઓ કદાચ અમુક વખત સુધી ધર્મ સન્મુખ રહે અથવા બને પણ એથી ચિરસ્થાયી લાભ બનવો બહુ મુશ્કેલ છે. જો કોઈ આખી જ્ઞાતિ કે નાની સમાજ જૈન થવાનો નિર્ણય કરે તો સદરહુ સવાલ ન ઉભો થાય, પણ ઓશીઆ નગરીમાં બન્યું તેમ બનવું તો અત્યારે ઘણું મુશ્કેલ લાગે છે. તેથી આ સવાલને બરાબર હાથ ધરવાની જરૂર જણાય છે.

અત્યારે જૈન ધર્મ નહિ સ્વીકારનારી અનેક નાની નાની સમાજો છે, જેમને જૈનધર્મનું સત્ય સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવે તો તેઓ જૈન થઈ જાય. એનો હેતુ એ છે કે ન્યાય અને વિજ્ઞાનના મંતવ્યો અને શોધોએ જૈન વિચારણાને ઘણી પુષ્ટિ આપી છે અને હજુ પણ એ ધર્મના સિદ્ધાન્તોને યોગ્ય આકારમાં રજુ કરવામાં આવે તો તે ધર્મ દુનિયાને સર્વગ્રાહી થાય તેમ છે. એના સાત નય, સપ્તભંગી, કર્મ, નિગોદ, પુદ્ગળ, પ્રમાણવાદ અને મોક્ષનું સ્વરૂપ તેમજ સ્યાદ્વાદના સિદ્ધાન્તો એવા સુંદર છે. એવી સારી રીતે રજા થઈ શકે તેવા છે કે નવીન વિજ્ઞાન

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

વાદીઓને તેમાં બહુ રસ પડે, માત્ર તેને યોગ્ય આકારમાં મૂકવાની જ જરૂર છે. આવી સ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવામાં પણ બહુ ખરા અભ્યાસીઓની જરૂર છે, અને અભ્યાસીઓ પણ મોટી સંખ્યામાં ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે. એ સર્વ બનાવવા માટે પણ બહાના તત્ત્વને આમેજ કરવાની ખાસ જરૂર છે, આખી પરિપાટી ફેરવવાની આવશ્યકતા છે અને ધર્મવિચારણામાં દર્શનને બદલે તેની સાથેજ જ્ઞાન વિજ્ઞાનને વધારે મહત્ત્વ આપવાની ઉપયુક્તતા છે. એવા સવાલો વિચારી જાતે જૈન થઇ પોતાનો વ્યવહાર કરી શકે એવા આત્મભોગી વર્ગની પણ તેટલા માટે ખાસ જરૂર છે.

આવો વર્ગ કયારે અને કેમ ઉત્પન્ન થાય? એ સવાલ હાથ ધરવા પહેલાં એ વર્ગ સંબંધી કેટલાક વિચારો કરી નાખીએ. આપણા વર્તમાન જૈનસમાજ રૂપ શરીરમાં જે સડા પડેલા છે, અને ક્ષતિ થતી જાય છે તે સવાલ પણ આપણે આગળ વિચારશું.

ઉપદેશક કે ધર્મ પ્રચારક તરીકે સાધુઓ કાર્ય કરવાને સર્વથી વધારે યોગ્ય ગણાય. તેઓને સંસારની જંજાળ ન હોવાથી તેઓ પોતાના દૃષ્ટાન્તથી ચારિત્રનો ઉત્તમ નમુનો પૂરો પાડી શકે અને બોલવા કરતાં પણ અંતર વિશુદ્ધાત્માઓ ચોટ છાપ પડી શકે છે એ જાણીતી હકીકત છે. સાધુઓને વર્તમાન પદ્ધતિએ વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ હોય, પશ્ચિમના જડવાદના પુસ્તકોનો બહુ સારો અભ્યાસ હોય, ન્યાય અને લોજીકના ઉંડા અભ્યાસી હોય અને અંતઃકરણપૂર્વક ખરા ત્યાગી હોય તો તે અસાધારણ કામ કરી શકે. એવી સ્વાર્થત્યાગી અને અભ્યાસી એકજ વ્યક્તિ કેટલું બધું કામ કરી શકે અને એટલી સારી અસર ઉપજાવી શકે કે જેની સરખામણી બીજા કોઇ સાથે થઇ શકે નહીં. વર્તમાન શૈલીના અભ્યાસ વગર, ઇંગ્લીશ ભાષાના જ્ઞાન વગર અને વિજ્ઞાનના ઉપર ઉપરના ખ્યાલથી પણ અત્યારે સમર્થ સાધુઓ મનરંજન કરી શકે છે, તો પછી સોનું અને સુગંધ સાથે મળે ત્યારે તેની અસર કેટલી થાય તે કલ્પવું મુશ્કેલ નથી. આવી પાંચ દશ સમર્થ વ્યક્તિઓ આજાયબ જેવી રીતે દુનિયાનો પ્રવાહ પોતાની દિશાએ અથવા ધારેલા સાધ્ય તરફ વાળી શકે.

પરંતુ સાધુઓના ક્રિયા માર્ગ અને બંધારણને અંગે બહુ મુશ્કેલી ઉભી થાય એમ લાગે છે. તેઓથી રેલવેમાં વિહાર થઇ શકે નહિ, જરૂરી સ્થાનકે એકદમ પહોંચી શકાય નહિ. આહારપાણી અમુકજ પ્રકારનાં લેવાં પડે, રાત્રિના વખતમાં દીવાની હાજરી તેમને કામ આવે નહીં—એ સર્વ સાધુધર્મની બાબતમાં તેઓ અપવાદ ન જ સેવે અને અપવાદ સેવવાની આપણે તેમને સૂચના પણ ન કરી શકીએ; એટલે

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

(સાયન્સ) ના અભ્યાસી થાય, તત્ત્વજ્ઞાન સમજે, ન્યાયમાં નિષ્ણાત થાય અને જૈન ધર્મનું પૃથક્કરણ કરી પુસ્તક અને ભાષણના આકારમાં જૈન ધર્મનું પ્રતિપાદન કરે, સત્ય સમજાવે અને યોગ્ય ભાષામાં અન્યનો નિષેધ કરે, દુનિયાના મોટા પ્રશ્નોના નિકાલ જૈન દષ્ટિએ કરી આપે અને તે દષ્ટિજ વ્યાજબી દષ્ટિ છે એમ જણાવે, ત્યારે ધારેલ કાર્ય રસ્તે પાડવાના પ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય તેમ લાગે છે. આવા ગૃહસ્થગુરૂ અથવા પ્રચારકમાં શા શા ગુણો હોવા જોઇએ તે આપણે વિચારીએ.

ધર્મપ્રચારકમાં અડગ શાંતિ અને પોતાના કાર્યમાં શ્રદ્ધા હોવી જોઇએ અને સ્વાર્થત્યાગનો દઢ નિર્ણય હોવો જોઇએ. લગભગ સાધુ જેવું જીવન ગાળવાનો નિર્ણય કરનાર અને મુસાફરી તથા ભરણપોષણ પૂરતાજ પૈસા રાખનાર એવા કર્મવીરને સંસારની જંજાળ ન જોઇએ. એની ભાવના અત્યંત નિર્મળ અને કાર્ય-કુશળતા સચોટ જોઇએ. એનો વર્ત્તમાન પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ ઘણો ઉંડો અને એના નિર્ણયો સ્પષ્ટ જોઇએ. એને પરંપરાનું જ્ઞાન નિર્મળ જોઇએ અને વર્ત્તમાન વિજ્ઞાનના સર્વ વિભાગોમાં એ કુશળ હોવો જોઇએ. પ્રાચિન સંપ્રદાયમાં જે ખામી પડેલી જોવામાં આવતી હોય તે બતાવતાં એણે જરા પણ ભય રાખવો ન જોઇએ અને તે સ્પષ્ટવકતા હોવો જોઇએ. એનું શરીર મુસાફરીથી થાકે નહિ, ઉજાગરાથી કંટાળે નહિ, ગમે તેવા સવાલો પૂછાય તેથી ઉશ્કેરાઇ જાય નહિ તેવું જોઇએ. તંદુરસ્ત માણસજ સામાના વિચારો સહન કરી શકે છે, ઉશ્કેરાઇ જવાની ટેવ શારીરિક તેમજ માનસિક નબળાઇ બતાવે છે. વળી જ્ઞાતિ કે સમાજના પ્રશ્નો આવે ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ રીતે પોતાના વિચારો બતાવવા જોઇએ, આવતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાના સાધનો અનેક રીતે કરી આપે તેવી વિશિષ્ટ બુદ્ધિશકિત તેનામાં હોવી જોઇએ અને વ્યવહારકુશળતા સાથે સત્યપ્રિયતા હોવી જોઇએ, તેમજ ગમે તેટલા ભોગે પણ પોતાના સંદેશા જગતને કહેવા છે અને જગતને પોતાના મતનું કરવું છે એવો એનો આત્મવેગ હોવો જોઇએ.

આવા ધર્મસંન્યાસીઓને ઘણી અગવડો પડે, વિચારશૂન્ય સમાજ તેના કેટલાક નિર્ણયો પર હસે કે સામો પડે, પણ સ્વાર્થત્યાગી કર્મવીર એ બાબતને તુચ્છ માને છે. એને એના ‘ સંદેશાઓમાં ’ એટલો વિશ્વાસ હોય છે કે એને લોક-રૂચિની દરકાર રહેતી નથી. વળી સર્વથી અગત્યની બાબત એનું વર્તન–ચારિત્ર છે. એના ચારિત્રમાં કોઇ પણ પ્રકારનું દૂષણ ન હોવું જોઇએ, એને કોઇ જાતનું વ્યસન ન હોવું જોઇએ, એને નાટક સિનેમા જોવાની ઇચ્છા પણ થવી ન જોઇએ, એણે મહાત્મા ગાંધીનો આદર્શ હૃદય સન્મુખ રાખવો જોઇએ અને ટુંકામાં એને જોતાંજ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અનુભવે અને ચારિત્રના નમુના બને તો તેની પછવાડે લાખો માણસો ગાંડાઘેલા થઇ જાય એમાં જરા પણ શંકા જેવું લાગતું નથી. આવા ધર્મપ્રચારકે અમુક વ્યક્તિ જૈનસમાજમાં આવતી હોય તો તેને કેવી સગવડ કરી આપવી, આખી પેટાકોમ આવતી હોય તો તેની સાથે સંવ્યવહાર કેવા પ્રકારનો રાખવો ? અમુક પ્રદેશમાં ધર્મ પ્રચાર થતો હોય તો ત્યાં ચોકસ પરિસ્થિતિ કેવી રીતે અને કયા સાધનોથી ઉભી કરવી ? એ સર્વ સવાલોનો નિર્ણય કરવો પડે, પણ બુદ્ધિવૈભવવાળો સમર્થ પ્રચારક સર્વ સવાલો હાથ ધરી શકે અને હિતકારી પરિણામો ઉપજાવી શકે.

ઉપર જે વાત થઇ તે આદર્શ ધર્મપ્રચારકની થઇ. એટલી હદ સુધીના પ્રચારક ન મળે ત્યાં સુધી બેસી રહેવાની જરૂર નથી. એથી જેટલે દરજ્જે ન્યૂનતા હોય તેટલે દરજ્જે અલ્પતા તો ગણાયજ, પણ કાર્ય ન કરવામાં તો કાંઇ લાભ નથીજ; તો પછી સહજ ઓછાથી ચલાવવું; પરંતુ સ્પષ્ટ વક્તા અને નીડર તેમજ પૂર્ણ અભ્યાસી અને વર્ત્તમાન શૈલીના જાણનારેજ ધર્મપ્રચારક તરીકેનું કાર્ય હાથ ધરવા યોગ્ય છે. અત્યારે આપણો સમાજ એવી પરિસ્થિતિમાં છે કે એનું જીવન લગભગ સત્વહીન થતું જાય છે, એનામાં દૃષ્ટાઓનો લગભગ અભાવ હોય એવી વિચિત્ર ચર્ચાઓ ત્યાં ચાલે છે, એના કાર્યવાહકો વણિક દૃષ્ટિથી હિસાબ કરનારા જણાય છે, એમાં આત્મભોગ આપનારાની સંખ્યા ઘણી થોડી છે, એમાં કામ કરનારની કિંમત નથી, એટલુંજ નહિ પણ કાર્ય કરનારને યેનકેન પ્રકારેણ બેસાડી દેવાના ઉલટા પ્રયત્નો ઘણી દિશાએથી થતા જોવાય છે, તેવા વખતમાં જો ધર્મપ્રચારક નીડર અને અભ્યાસી ન હોય તો તે જરૂર બહુ થોડા વખતમાં ગભરાઇને બેસી જવાનો પ્રસંગ લાવી મૂકે. આત્મભોગ આપવાની ઇચ્છા વગર, નીડર થવાના નિર્ણય વગર; સ્પષ્ટ હકીકત કહેવાની માનસિક હિંમત વગર ધર્મપ્રચારક થવાના નિર્ણયપર આવવાથી કામ કરનારને અને સમાજને બહુ લાભ થાય તેમ અત્યારે જણાતું નથી. કેટલીકવાર તો એવો પણ ખ્યાલ બાંધવો પડશે એમ લાગે છે કે ધર્મપ્રચારકે વર્તમાન સમાજને તદ્દન ભૂલી જઇ નવીન વર્ગજ આખો સ્વતઃ ઉત્પન્ન કરવો પડશે. ગમે તેમ અવલોકનથી જણાય પણ એટલું તો ચોકસ લાગે છે કે ધર્મ પ્રચાર કરવા માટે ઘણા વિશાળ હૃદયવાળા, સાધુધર્મ સાથે તુલ્યતા કરાવી શકે તેવા, પૂર્ણ અભ્યાસી, સ્પષ્ટ સત્યવક્તા, આત્મત્યાગી અને ધૈર્ય દૃષ્ટાઓની બહુ જરૂર છે અને એવા પ્રચારકો ઉત્પન્ન થાય ત્યારેજ સમાજની સંખ્યામાં વધારો થઇ શકવાનો સંભવ ઉત્પન્ન થાય તેમ છે.

સમાજની અત્યારની પરિસ્થિતિમાંથી જે સાર નીકળે છે તે ખાસ વિચારવા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

યોગ્ય છે. દ્રવ્યથી અને ભાવથી સમાજશરીર ઘસાતું જાય છે, તેમ તો ઘણાખરા વિચારકોને લાગે છે અને એ વ્યાધિઓનો ઉપાય કરવો જોઇએ એમ પણ જણાય છે. બહારથી નવીન તત્ત્વ આમેજ કરવા માટે કેવી વ્યક્તિઓ કાર્ય કરી શકે તે આપણે ઉપર જોયું.

હવે આપણા સમાજશરીરને ઘસારા પડવાના કારણો શા શા છે તે વિચારવાની ખાસ જરૂર છે. અત્યારની સ્થિતિ કોઇ પણ પ્રકારે વધારે વખત ચલાવી લેવા જેવી નથી અને અંદરથી સુધારા કરીને બહારથી નવીન તત્ત્વને સન્મુખ કરી ઉપચાર કરવાની જરૂર છે. કેટલાક વ્યાધિ એવા હોય છે કે તેમાં દવા પીવી પડે અને ચોપડવી પણ પડે. અત્યારે આંતર શરીરના અવયવો સુધારવાની તેમજ બહારથી શેક, બંધાણુ, લેપ વિગેરે કરીને સમાજશરીરને વિશુદ્ધ કરવાની જરૂર છે. સમાજશરીરને કયા કયા દોષો (વ્યાધિઓ) લાગ્યા છે તે બરાબર વિચારી જઇએ. અસાધારણ પ્રયાસ થાય તોજ સમાજશરીર ટકી શકે તેમ છે, નિર્બળ મને સમાજ એકવીશ હજાર વર્ષ ટકવાનોજ છે એમધારી બેસી રહેવું તે અતિ અનિષ્ઠ દુર્લક્ષ્ય છે, પંગુની જેમ સમાજ પંચમ આરામાં ચાલશે એમ કહી જોયા કરવું એ શાસન તરફ અનભિરૂચિ બતાવે છે, વીરના પુત્રે તો ઉદયકાળનોજ વિચાર કરવાનો છે અને તેવા ઉદય આ કાળમાં થવાના છે એમ દૃષ્ટાઓ કહી ગયા છે. પ્રબળ પ્રયાસથી એવો સમય જોવા આપણે કેમ ભાગ્યશાળી ન થઇએ? એવો ખ્યાલ વીરના ક્ષત્રીપુત્રોને યોગ્ય ગણાય. બ્રાહ્મણ કુળમાંથી પ્રભુને ત્રીશલામાતાની કુક્ષિમાં શા માટે મૂકયા, દેવાનંદા તથા ઋષભદત્તના કુળને કયા શબ્દોમાં ઓળખાવવામાં આવ્યું એનો વિચાર જે કરે, તેના અંતરમાં રહેલ રહસ્ય જે સમજે તે પાંચમા આરાના ભાવ વિચારી પાદપ્રસારિકા કરેજ નહિ. આ વાત શાસનવીરો માટે છે, વીરની કુક્ષિમાં રમેલા માટે છે, સિદ્ધાર્થ પુત્રના સેનાનીઓ માટે છે, અત્યારે જેને વાણીઆ કહેવામાં આવે છે અને તેના જે ગુણોને ખોટી રીતે મુખ્ય કરવામાં આવે છે તેને માટે આ શાસન નથી, તેઓ ભલે શાસનમાં રહે પણ શાસન માટે વિચારનિર્ણય તેઓ ઉપર રહી શકે નહિ, તેઓના નિર્ણયે સમાજ ટકી શકે નહિ. હવે અત્યારના કર્તવ્યો કયા કયા છે અને સમાજશરીરને કયાં ક્ષતિ લાગી છે તેના ઉપાય અને વિચારો નિયમસર કરશું.

મૌક્તિક.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ગુપ્ત આત્મભોગ.*

મનુષ્ય જન્મ પામીને આપણે જે અનેક ફરજો બજાવવાની છે તે પૈકી આત્મભોગ આપવો–સ્વયંસેવા કરવી, એ એક ઉચ્ચ કોટિની ફરજ છે. ગમે તે વસ્તુનો ભોગ આપવાથી આપણે કાંઇ મેળવીએ છીએ અને તેને (લોભથી) વળગી રહેવાથી આપણે નુકશાન ખમીએ છીએ એ એક સત્ય સિદ્ધાંત છે. જો આપણે સદ્‌ગુણથી કાંઇ મેળવતા હોઇએ તો દુર્ગુણથી કાંઇ ખોઇએ છીએ એ નક્કીજ છે. પવિત્રતાના માર્ગમાં જો આપણે ફત્તેહ મેળવવી હોય તો આપણે આપણા સ્થૂળ સુખનો ભોગ આપવોજ જોઇએ. 'ખાના પીના ઔર કોઇ દિન ખુદા મિલ જાયગા' એ પામર, મૂર્ખ, ગમાર જનોની માન્યતા છે. દુઃખ વેઠીએ તોજ સુખ મળે. સત્યના ઉજ્વલ પંથે પ્રગતિ કરવા માટે આપણે આપણી પ્રમાદજન્ય ભૂલો–સ્ખલનોનો ભોગ આપવોજ જોઇએ. પૈસો પેદા કરવા ઇચ્છીએ અને તદ્‌યોગ્ય વ્યાપાર ઉદ્યમ ન કરીએ, પાપથી પાછા ફરવા ઇચ્છીએ અને પાપ કરવાનું ચાલુ રાખીએ અને આરોગ્ય મેળવવા ઇચ્છીએ પણ કુપથ્યને ન છોડીએ તો શાં શાં ફળો મળે તે સમજવું મુશ્કેલ નથી; તેથી જો આપણે ઉચ્ચ થવું હોય તો આપણી નીચતા દૂર કરવીજ જોઇએ.

જે માણસો નવાં કપડાં પહેરશે તેમણે જીર્ણનો ત્યાગ કરવોજ પડશે, તેજ પ્રમાણે જેઓ સત્યની શોધ કરતા હશે તેમણે અસત્યનો ત્યાગ કરવોજ પડશે. માળી અથવા ખેડુત પોતાના બાગ અથવા ખેતરમાંથી તરૂને એવી સુંદર રીતે કાઢી કાઢે છે કે તે (તરૂઓ) નાશ પામે છતાં આપણા ખોરાકને માટે ઉપયોગી થાય તેવા છોડને પોષણ પણ આપે. જ્ઞાનરૂપ તરૂઓ મૂર્ખાઇ વિનાની અને પવિત્ર ભૂમિમાંજ ઉછરે છે; પરંતુ નુકશાનનો ભોગ આપીએ તોજ નફો મળે.

આપણી ભૂલો અને દુષ્ટતાનો ભોગ આપવાથીજ આપણે સુખી જીવન મેળવીએ છીએ–વાસના અથવા તૃષ્ણાથી પીડાતું નથી, એવું મધુર જીવન મેળવીએ એ. મનુષ્યના દુર્ગુણો તેના જીવનને કલેશ આપે છે. સારા અને સાચાનો ભોગ આપવાની કાંઇ જરૂર નથી. પરંતુ જે કાંઇ ખરાબ અને અસત્ય હોય તેનોજ ભોગ આપવાની જરૂર છે. તેથીજ આ સર્વનો ત્યાગ તે વાસ્તવિક નફોજ છે–તેમાં ખોટ જેવું કાંઇ છે જ નહિ. જો કે પહેલાં તો એમાં મોટી ખોટ જેવું લાગે છે, એ ત્યાગ [illegible] છે, કારણકે તેની સાથે સ્વાર્થ, અંધકાર અને આવરણ જોડાયેલાં

* [illegible] જેઇમ્સ એલનની વિચાર સૃષ્ટિ 'નંદનવનને આંગણે' પુસ્તક ઉપરથી કેટલાએક [illegible]ર સાથે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

હોય છે પણ જ્યારે તે ખરો લાભ મેળવે છે ત્યારેજ તે જોઈ શકે છે, વિચારી શકે છે કે એ ત્યાગ અવશ્ય કરવા જેવો હતો અને તે કર્યો એ બહુ સારૂં જ થયું. પછી તેને વસ્તુઓ ઉપરનો મમત્વ કે મોહ નડતા નથી, તે સહેલાઇથી તેનો ત્યાગ કરી શકે છે. જ્યારે કોઈ દારૂમાં મસ્ત રહેનાર મનુષ્ય પોતાની તે ટેવનો ભોગ આપવાનું નક્કી કરે છે ત્યારે તેને પ્રથમ તો બહુજ દુઃખ થાય છે. તેને એમ લાગે છે કે તે કોઇ મહાન્ આનંદ ખુએ છે; પરંતુ જ્યારે તે પૂર્ણ ફત્તેહ મેળવે છે ત્યારે તેની ખોટી ઇચ્છાઓ મરી જાય છે અને તેનું મન શાંત અને ગંભીર બને છે. પછીજ તે જાણે છે કે તેણે શરાબ પીવાનું છોડી દીધા પછીજ આ બધું મેળવ્યું છે અને જે તેણે ખોયું તે અસત્ય અને ખરાબ હતું અને તેથી તે રાખવા લાયક ન હતું. અરેરે ! તે રાખવાથી તેને સતત્ દુઃખજ થતું હતું. પણ હવે તેણે વર્ત્તનમાં, આત્મસંયમમાં, ગાંભીર્યમાં અને મનની અસીમ શાંતિમાં જે કાંઈ મેળવ્યું છે તે સત્ય અને સારૂં છે અને તે તેણે મેળવવું જોઇતું હતું. ખરા ત્યાગનું આવુંજ પરિણામ આવે છે. પહેલાં તો તે ત્યાગ તેને દુઃખદાયક લાગે છે અને આટલાથીજ માણસો તેનાથી દૂર રહે છે; કારણ કે તેઓ સ્વાર્થને તજી દેવામાં અથવા તેને જીતવામાં પ્રથમ કાંઇ હેતુ જોઇ શકતા નથી. સ્વાર્થનો ત્યાગ કરવો, એ તેમને જે કાંઈ મધુર છે અથવા જે કાંઇ સુખ અને આનંદ આપનાર છે તેને ત્યજી દઇ દુઃખને શરણે જવા બરાબર લાગે છે, પણ જ્યારે તે ત્યાગનું ખરૂં ફળ અનુભવે છે ત્યારે તેના તે વિચાર સદંતર બદલાઇ જાય છે અને ત્યાગનું ઉંચું માહાત્મ્ય સમજી સદા કાળ તેનુંજ સેવન કરવા ઉદ્યુક્ત બને છે.

જ્યાં સુધી કોઇ માણસ નફા અથવા બદલાની આશા વિના ખોવાને ખુશી ન હોય ત્યાંસુધી તે નિઃસ્વાર્થી થઇ શકતો નથી અને ઉમદા સુખ મેળવી શકતો નથી. માણસોએ પોતાની સ્વાર્થ વૃત્તિ અને ટેવોનો ભોગ આપવાને ખુશીથી તૈયાર રહેવું જોઈએ. માણસોએ બીજાનાં સુખને માટે કાંઇ પણ બદલાની આશા વિના અથવા પોતાના ભલાની કાંઈ પણ દરકાર વિના પોતાની સ્વાર્થવૃત્તિનો ભોગ આપવા તત્પર રહેવું જોઇએ. અરે ! એટલુંજ નહિ પણ જો તે વિશ્વને સુંદર અને સુખી બનાવી શકે તો તેણે પોતાને માટે સર્વ નુકશાન ખમવા, પોતાનાં સર્વ સુખ અથવા આનંદનો નાશ કરવા, અરે ! આ જીંદગીનો પણ ભોગ આપવા તૈયાર રહેવું જોઇએ. માનવ જીવનનું એજ ખરૂં રહસ્ય છે. એ વિનાનું મનુષ્ય જીવન પશુ જીવન છે, પામર જીવન છે, અધમ જીવન છે. શું અન્યના ભલાને માટે પોતાની સ્વાર્થ વૃત્તિનો ભોગ આપનાર કાંઇ ખોવે છે ? જો લોભી માણસ સુવર્ણની વાસનાને ત્યજી દે તો શું તે કાંઇ ખોવે છે ? જો ચોર ચોરી કરવાનું ત્યજી દે તો શું તે કાંઇ ખોવે છે ? જો સ્વચ્છંદી માણસ પોતાની સ્વચ્છંદી ટેવનો ભોગ આપે તો શું તે કાંઇ ખોવે છે ?

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

યાદ રાખવું જોઇએ કે આત્મભોગથી કોઇ માણસ કંઇ પણ ખોતો નથી; પણ જો તે એમ માને કે આત્મભોગથી તે કાંઇ પણ ખોવે છે વા ગુમાવે છે તે ખોવે છે અને એ એમ માને છે એટલે જ દુઃખી થાય છે. માણસો હંમેશા ા પછી જ નફો મેળવે છે (ત્યાગથી જ લાભ મેળવે છે.) દીધું હશે તેજ પામશે ' Give and Take (આપ અને લે) ના શિક્ષણો પણ એજ શિખવે છે. ત્યાગ દૈવી અને ગુપ્ત છે. આત્મભોગ સિવાય કદી પણ ખરૂં સુખ મળે નહિ, ખરા સુખના અર્થીએ વ્હેલું કે મોડું દૈવી વિકાસક્રમમાં આ સુકાનને અવ-શ્યંજ પકડશે.

એવાએ આત્મભોગ હોય છે કે તેને અમલમાં મૂકનારને અને જેને માટે તે લમાં મૂકાય છે તે બન્નેને અપ્રતિમ સુખદાયક થાય છે. માત્ર એ આત્મભોગને લમાં મૂકવો એજ વિકટ છે. માણસો પોતાના અનુભવથી પણ બહાર હોય મહાન કાર્યો કરવાને અને મહાન્ ભોગ આપવાને આતુર હોય છે; પરંતુ એ ઉપયોગી કાર્ય કરવાનું ભૂલી જાય છે અથવા જે ત્યાગ કરવો બહુ નો છે તેના તરફ તેઓ આંખ પણ ફેરવતા નથી. તમારાં દુષ્ટ પાપો ક્યાં ા કરે છે ? તમારી નિર્બળતા શેમાં છે ? લાલચ તમને ક્યાં વધારે હરકત કરે ત્યાંજ તમે પહેલું બળિદાન આપો, એટલે તમે પછી સહેલાઇથી શાંતિનો ા શોધી શકશો. કદાચ એ (નિર્બળતા, લાલચ) ક્રોધ કે ક્રૂરતા પણ હોય તમે તમારા ક્રોધનો, કર્કશ શબ્દોનો અને નબળાં કાર્યોનો ભોગ આપવાને ર છો ? કોઇ પણ જાતના બડબડાટ વિના તમે ગાળો, હુમલાઓ, આરોપો ક્રૂરતા સહન કરવાને તૈયાર છો ? અરે! એટલુંજ નહિ પણ આ બેહદ ના બદલામાં તમે મમતા અને સ્નેહ આપવાને તૈયાર છો ? જો એમજ હોય મે આત્મભોગ આપવાની ખરી યોગ્યતાવાળા છો. તમારા માટે તે કાર્ય લેશ મુશ્કેલ નથી, સુલભ જ છે; માટે દરેક પ્રસંગમાં સહન કરવાની ટેવ પાડો. શીલ થવાની આ જગતમાં બહુ જ જરૂર છે. Forgive and Forbear (આપો અને સહન કરો) એ સૂત્રનો અમલ થાય તો જગત્માં વૈર, વિરોધ, અને ઝગડા, ટંટા બધું નાશ પામે અને સર્વત્ર શાંતિ ફેલાય. અહાહા ! જગત્માં પ્રાણી માત્ર કેવું અલૌકિક સુખ પામે ? કેવી અનનુભૂત શાંતિ અનુ- આ તો પરસુખની વાત કરી પણ તે પોતે એવો અકથ્ય, કલ્પનાતીત આનંદ તેને તો તે પોતેજ જાણી શકે. અન્યને તેનો ખ્યાલ પણ ન આવી શકે.

તે તમે ક્રોધી હો તો. ક્રોધને ત્યજી દેજો. મનની આ ક્રૂર અને દુષ્ટ સ્થિતિ કદી પણ લાભ આપતી નથી. તે તમને અને અન્યને અશાંતિ અને દુઃખ બીજું કાંઇ આપી શકે તેમ નથી. કદાચ તમે એમ કહેશો કે ' તે મારા

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

તરફ ઘાતકી વર્તનવાળો હતો અથવા તેણે મને અન્યાય આપ્યો છે ' પણ આ બચાવ નાપાયાદાર છે; કેમકે બીજો તમારી તરફ ક્રૂર થયો એટલે તમારે પણ તેના તરફ ક્રૂર થવું એ વ્યાજબી નથી, ન્યાય નથી. ઘણી વખત એમ પણ બને છે કે તમે તેના પ્રત્યે એવું વર્તન ચલાવ્યું હોય કે તેના પરિણામે તે તમારા તરફ ક્રૂર થયો હોય. ખરો ઉપાય તો એ છે કે તમારે તેના તરફ વધારે માયા રાખવી જોઇએ. વરસાદના ધોધના ધોધ શું પૂરને અટકાવી શકે છે ? ક્રૂરતાથી ક્રૂરતા અટકે છે કે વધે છે ? તે વિચારો. શું અગ્નિને અગ્નિ સમાવશે કે જળ ? તેમજ ક્રોધથી ક્રોધ દૂર નહિ થાય. ક્ષમા એજ તેનું ઔષધ છે.

બીજાઓ તરફથી તમે જેવા પ્રકારના વર્તનની ઇચ્છા રાખતા હો તેવું વર્ત્તન તમે તેઓ પ્રત્યે રાખો અને પછી જુઓ કે તમે બદલામાં ઇચ્છા પ્રમાણે અનુભવી શકો છો કે નહિ. Do unto others as you would that they to you should do. આ વાકયનો અર્થ સમજો અને વિચારો. અથવા બીજી રીતે વિચારીએ. આપણને જે પ્રતિકૂલ હોય તે બીજા પ્રત્યે ન આચરવું. **आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत्.** આને અનુસરીને જો તમે વર્તન રાખશો તો તમે ખરો ધર્મ પામી જશો. આજ ખરો ધર્મ છે. જરા ઉંડા ઉતરીને વિશાળ દૃષ્ટિએ આનું રહસ્ય, આનો ગર્ભ વિચારશો.

બધી ક્રૂરતા અને ક્રોધનો ભોગ આપજો. કજીયો કરવાને બે માણસો જોઇએ. કોઇ દિવસ બીજા માણસ થશો નહિ. પછી તે એકલો શું કરી શકશે ? જો તમારા તરફ કોઇ ક્રૂર થાય અથવા ગુસ્સે ભરાય તો તમે કયાં ભૂલ કરી છે એ શોધવાનો પ્રયત્ન કરજો. કદાચ ભૂલ ન કરી હોય તો પણ કોઇ દિવસ ક્રૂર અથવા કર્કશ ભાષા વાપરશો નહિ. ક્રોધ મૃદુ વાણીવડે જ શાંત થાય છે. માટે શાંત રહેજો. તમારી વૃત્તિને સ્થિર રાખજો; મમતાળુ થજો અને દુષ્ટ અથવા પાપી માણસો તરફ પણ દયા રાખતાં શીખજો.

બીજાઓના નબળા વર્તનથી તમે કદી અધીરા બનશો નહિ. અધીરાઈ અથવા આવેશજ માણસને પાયમાલ કરી નાંખે છે. તમે કદી તેના જુલમી હુકમને તાબે થશો નહિ. એક મિનીટ પણ તેનો આશ્રય લેવો, એ ઘણા નુકશાનનું કારણ છે. તમે નિશ્ચય કરો કે મારે ધીર અને દૃઢ મનોબળવાળા થવું છે અને અધીરતા અને અદૃઢતા દૂર કરવી છે, હાંકી કાઢવી છે, તો ધીમે ધીમે તમે તેના ઉપર વિજય મેળવશો. પછી તમે પર્વત જેવા દૃઢ થશો, જેથી નબળા વર્તનરૂપી પ્રબળ વાયુ પણ તમને ક્ષોભ પમાડી શકશે નહિ. બીજાઓ ગમે તેમ કરે અથવા બોલે, તમને ખીજવે અથવા મશ્કરી કરે તો પણ ઉતાવળા થશો નહિ; કારણકે તમારો પ્રયત્ન [illegible]થી થતાં દુઃખને ઓછું કરવાનો છે છતાં તેથી તેમાં વધારો થશે. શાંત અને દૃઢ

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ં ગમે તેવા અસાધ્યને સાધ્ય કરી શકે છે. બાકી અધીરાઈ અને ક્રોધ, એ તો ર્તા અને નબળાઇની નિશાનીઓ છે. તે તમને શું આપે છે ? શું તે તમને મ, શાંતિ અથવા સુખ આપે છે ? શું તે તમને અને તમારી આસપાસનાં મા- ને કંગાળ અને દુઃખી નથી બનાવતી ? આ રીતે જ્યારે તમારી અધીરાઇ બી- નુકશાન કરે છે ત્યારે તમને તે વધારે નુકશાન કરે છે, એમ તમારે ચોક્કસ વું જોઇએ.

અધીરો માણસ કદી પણ ખરા સુખને સમજી શકતો નથી; કારણકે તે પોતાની જ દુઃખ અને અશાંતિનું મૂળ કારણ માને છે, ધૈર્યનું અખંડ સૌંદર્ય અને તેનાથી છૂપાં છે અને શાંતિ કદી પણ તેને સુખ અથવા આરામ આપવા માટે પાસે આવી શકતી નથી, તેથી જ્યાંસુધી અધીરાઇનો ભોગ અપાય નહિ ત્યાં- અહીં કોઈ જગ્યાએ સુખ નથી, અધીરાઇનો ભોગ આપવો એ ક્ષમા, ધૈર્ય, ીલતા અને મનની શાંત ભાવનાને વિકસાવવા બરાબર છે. જ્યારે અધીરાઇ ોધનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે, અરે! જ્યારે તેનું નિઃસ્વાર્થની વેદી ઉપર બળિ- ાપવામાં આવે છે ત્યારેજ આપણે મનની શાંતિ અને દૃઢતાને પામીએ છીએ. પ્રતિપળ જો આપણે આપણા કરતાં બીજાનો વધારે વિચાર કરીએ તો હરેક પળે નવજીવન મેળવીએ, અને જો બીજાના ભલાને માટે આપણે થોડો ત્મત્યાગ કરીએ તો આપણે ઉદાત્ત અને ઉન્નત થઇએ—આપણે આપણા ના દૈવી પ્રકાશને પામીએ, એટલે બીજાને આપવાથી આપણે કાંઇજ ખોતા ણ આપણે પોતે કાંઈક અદ્ભુત મેળવીએ છીએ. બીજાને માટે આત્મભોગ થી બીજો સુખી થાય છે, આપણું કાંઇ જતું નથી અને આપણે નવો આત્મ- મેળવી છીએ. આવો આત્મત્યાગ અથવા આત્મભોગ કોને પ્રિય ન હોય ? ાગનું મહાત્મ્યજ કોઇ અલૌકિક છે, તેને સેવનાર, તેને અમલમાં મૂકનાર ં કેવું ઉચ્ચ નેતૃત્વ પ્રાપ્ત કરે છે તેના જવળંત અને જીવતાં દૃષ્ટાંતો મહા- ત્મીજી અને લોકમાન્ય તિલક વગેરે છે તે તરફ સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી ઉંડું અવલોકન લે આત્મભોગ કેવા મહત્વવાળો અને કેટલો આદરણીય છે તે સ્પષ્ટ સમજાશે.

એવી બીજી ન્હાની ન્હાની ઘણીએ ખામીઓ છે કે જેને આપણે નિર્દોષ ખુશીથી ઉછેરીએ છીએ, પણ ખરી રીતે કોઈપણ ખામી અથવા ખોડ હોઇ શકેજ નહિ. એવી ખામીઓને તાબે થવાથી આપણે શું ખોઇએ છીએ આપણે જાણતા નથી. જો માણસોમાં રહેલી વાસનાઓ દૃઢ અને ફ્સ્તેહમંદ ો માણસોમાં રહેલી પ્રભુતા જરૂર નાશ પામે. ગમે તેવી નિર્દોષ અને મધુર મોને તાબે થવાથી આપણે સત્ય અને સુખના રસ્તાથી વિમુખ થઇએ છીએ. યારે તમે પશુતા (ઇંદ્રિયોને પોષવારૂપ મનની ઇચ્છા) ને તાબે થાઓ છો

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

અને પોષો છો ત્યારે ત્યારે તે વધારે બંડખોર અને તોફાની થતી જાય છે અને તમારા મનને વધારે અને વધારે કબજામાં લે છે તથા છેવટે તમને અવનતિના ખાડામાં ઉતારી દે છે. તેથી જ્યાં સુધી માણસો એ નજીવી દેખાતી ખામીનો ભોગ આપે નહિ ત્યાં સુધી તેઓ એ ખામીને પોષણ આપવાથી કેટલો આનંદ, કેટલું બળ, કેટલી શાંતિ અને કેટલી પવિત્રતા ખોવે છે તે શોધી શકતા નથી. પરિણામે તે સર્વ દૈવી ગુણોને ખોવાથી અવનતિની ઉંડી ગર્તામાં પડે છે, એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે. મનુષ્યજીવન જીવવાનો ખરો ઉદ્દેશ પશુતાનો ત્યાગ કરી સ્થૂલ સુખની પાછળ ફાંફાં મારવાનું છોડી દેવાનો છે. જ્યાં સુધી માણસ એમ કરે નહિ ત્યાં સુધી તે અખંડાનંદના પ્રદેશમાં દાખલ થઇ શકે નહિ. મનુષ્યે મનુષ્ય થવું હોય તો આ હકીકત ઉપર ધ્યાન આપવુંજ જોઇએ. અન્યથા તે મનુષ્ય છતાં પશુજીવન નિર્વહે એમ કહેવામાં જરાં પણ અતિશયોક્તિ નથી.

માણસો પોતાની અંગત ખામીઓથી પોતાની જાતને હલકી બનાવે છે. તેઓ સ્વાભિમાન અને વિશ્વમાં અન્યનું ભલું કરવાની શક્તિ ખુએ છે. તેઓ અંધ વાસનાઓથી દોરાઇને પોતાના માનસિક અંધકારને વધારે છે અને પોતાના આત્માને વિશ્વવ્યાપક પ્રકાશનાં કીરણોથી બેનસીબ રાખે છે. આ અખંડ તેજથી દુનિયામાં જે કાંઇ સુંદર અને સત્ય છે તે જોઇ શકાય છે અને વસ્તુઓની યથાર્થતાને સમજી શકાય છે. વાસનાઓ સત્યના માર્ગની અવરોધક છે. વાસનાઓનું બલિદાન આપવાથી માણસો ભય અને શંકાથી મુક્ત થાય છે અને નિડરતા અને દીર્ઘ દૃષ્ટિને મેળવે છે.

તમારા સ્વાર્થી વિચારોનો ભોગ આપો. ચર્મ દૃષ્ટિથી પર દિવ્ય દૃષ્ટિને ગમ્ય એવી કોઇ ઉચ્ચ, ઉમદા અને ઉદાત્ત વસ્તુ ઉપર તમારા મનને સ્થિર કરો. આટલું થયે તમે ખાત્રીથી માનજો કે તમે સફળ જીવન જીવો છો.

અન્યના વિચાર, જીવન અને ધર્મનો પ્રથમ જરા પણ વિચાર ન કરતાં તેમને સ્નેહ અને દયાથી ચાહવા અને મમત્વનું બલિદાન આપવું, એજ આ મનુષ્યજીવનની મહત્તા છે. મમત્વ અથવા ભેદ એ અહંકાર અથવા સ્વાર્થનું રૂપ છે. તે એક દુર્ગુણ છે, પણ એક વખત જ્યારે મન સ્નેહ અને મમતાના રસ્તાઓનું દર્શન કરે છે ત્યાર પછી તે મમત્વ અને ભેદ દૂર થાય છે.

સ્વાર્થને વશ થયેલો માણસ પોતાનો કક્કો ખરો કરી પોતાના મતથી જૂદા પડતાં માણસોના મતને ખોટા ગણે છે અને બીજાઓને સીધે રસ્તે ચ્હડાવવા જતાં તે પોતેજ ઉંધે રસ્તે ચ્હડી જાય છે. તેને સીધે રસ્તે ચ્હડાવવા માટે આતુર હોય એવાં મનુષ્ય સાથે તેને વિરોધ થાય છે. આથી તેના અભિમાનને હાનિ પહોંચે છે અને તે કંગાળ બની જાય છે. પછી તે હમેશાં ક્રોધી, દુઃખી અને સંકુચિત

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચારોમાં જ સપડાયેલો રહે છે. જ્યાંસુધી તે બીજાઓને સીધે રસ્તે ચ્હડાવવાના નને તિલાંજલી ન આપે ત્યાંસુધી તેને માટે શાંતિ, જ્ઞાન અથવા વિકાસ નથી, જ તે બીજાના હૃદયને સમજી શકતો નથી અથવા તેના વિચારો અને આદર્શો થે મળી શકતો નથી. તેનું મન અશાંત રહે છે અને તે દયા અને સ્નેહથી ુખ બને છે.

જેઓ પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપે છે, જેઓ બીજાના સમાગમમાં આવતાં ના ખોટા વિચારો અને કદાગ્રહી મતને એક બાજુ મૂકે છે, જેઓ બીજાની થી કાંઇક શિખવાને કે સમજવાને મથન કરે છે અને જેઓ બીજાને તેમના ્માં ગમે તે વિચારો અથવા મત પસંદ કરવાને અને ગમે તે રસ્તે ચાલવાને થી રજા આપે છે તેઓજ પૂર્ણ દૂરંદેશીપણું, ઔદાર્ય અને સુખ મેળવે છે, ંજ નહિ પણ જે સુખોથી તેઓ વિમુખ હતા તે સુખોના રસ્તા તેમને માટે થાય છે. પછીજ લોભ અને લોભી વિચારોનો ભોગ અપાય છે. આપણા બીજા માણુસો કાંઇક મેળવે, આપણી પાસે જે કાંઇ છે અથવા જેને આપણે શકીએ એમ છીએ, તે વસ્તુઓ બીજા ભલે ભોગવે, તેનાથી તેઓ ભલે થાય, તેમજ આ મારૂં અને આ બીજાનું એવો ભેદ દૂર થાય, આવા જ ઉમદા નો આપણે પ્રતિપળ અભ્યાસ કરવો જોઇએ. મનની આ ભાવનામાંથી શાંતિ અને સુખ પેદા થાય છે. આનું નામજ ખરો સ્વાર્થત્યાગ છે.

સ્થૂળ વસ્તુઓ ક્ષણિક છે અને તેથી તે વસ્તુઓને આપણે આપણી કહી નહિ. અમુક વખત સુધી માત્ર આપણે એ વસ્તુને માટે હકદાર છીએ ટલેથી જ તે આપણી કહેવાય; પરંતુ સૂક્ષ્મ વસ્તુઓ અખંડ અને અમર છે આપોઆપ આપણી સાથે કાયમ રહે છે. નિઃસ્વાર્થ એ દૈવી વસ્તુ છે. તુઓ અને સ્થૂલ સુખના લોભને ત્યજી દેવાથી, આ વસ્તુઓ મારી જ છે ાવનાનો ત્યાગ કરવાથી અને બીજાના લાભાર્થે એ વસ્તુઓનો ઉપયોગ આપણી આતુરતાથી જ આપણે નિઃસ્વાર્થી થઇ શકીએ છીએ.

નિઃસ્વાર્થી માણુસ પોતાની પાસે પૂર્ણ પૈસો અને વૈભવ હોવા છતાં સ્થૂળ વિચારથી મુક્ત રહે છે, તેથીજ તે લોભથી ઉત્પન્ન થનારા ભય, ચિંતા અને મુક્ત થાય છે. તે માણુસ ગમે તે ભોગે પણ આ કૃત્રિમ પ્રવૃત્તિનો ભોગ ે અચકાતો નથી; પરંતુ દુનિયાને જેથી ફાયદો થાય છે એવા અમૂલ્ય ને ખોઇ દેતાં તેનું મન બહુ અચકાય છે.

યો માણુસ સુખ મેળવે ? જે માત્ર પોતાના સુખને માટે ફાંફાં મારે છે અને માંથી પોતાને માટે વધારે સુખ મેળવશે, એવીજ ઇચ્છા ધરાવે છે તે વે ? કે જે પોતાની પાસે જે કાંઇ પણ છે તે બીજાના ભલાને ખાતર કાંઇ ચ વિના આપી દેવા તૈયાર છે તે સુખ મેળવે ? ઉત્તરઃ—

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

લોભથી સુખનો નાશ થાય છે; ઔદાર્યથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

ધિક્કારની ભાવનાને નાબુદ કરવી, બીજાઓ તરફની આપણી દુર્વૃત્તિ, ક્રોધ અથવા વૈરની લાગણીનો નાશ કરવો, એ એક મહાન્ આત્મભોગ છે. મનુષ્યના આત્માના શોકનું નિવારણ કરવામાં એ એક સુંદર સાધન છે. ક્રૂર વિચારો અને સુખ કદીએ સાથે વસી શકે નહિ. ધિક્કાર એ એક વિકરાળ જવાળા છે. જે માણસો ધિક્કારને પોતાના હૃદયમાં આશ્રય આપે છે તેના સુખ અને શાંતિનાં મધુર ફૂલો બળીને ખાખ થઈ જાય છે અને જ્યાં જ્યાં તેઓને આશ્રય આપે છે ત્યાં ત્યાં તેઓ પોતાને માટે એક નરક ઉભું કરે છે.

ધિક્કારનાં ઘણા નામો અને રૂપો છે, તે અનેક રૂપે દર્શન દે છે. પરિણામે એક બીજાના ખુન પણ કરાવે છે. જ્યાં સુધી માણસના મનમાં ક્રોધના વિચારો ઉકળતા હોય ત્યાં સુધી તે ધિક્કારને જીત્યો છે એમ ન કહેવાય.

જ્યાં સુધી માણસો પોતાનું બુરૂં કરનારનું ભલું ઇચ્છે નહિ ત્યાં સુધી આ આત્મભોગ પૂર્ણ નથી, તેથી અખંડ સુખની પ્રાપ્તિ માટે આપણે ધિક્કારનું બળિદાન આપવુંજ જોઇએ. ધિક્કારનાં ક્રૂર અને સખ્ત આવરણોની પેલી પાર સ્નેહના દેવદૂતો રાહ જુએ છે. જેઓ પોતાના ધિક્કારપૂર્ણ વિચારોનો ભોગ આપી તેને ભેટવા તૈયાર થાય છે તેને તે આનંદથી ભેટે છે અને તેને શાંતિના સાગરમાં લઈ જાય છે.

તમારે માટે બીજાઓ ગમે તે બોલે, બીજાઓ તમારા તરફ ગમે તેમ વર્તે તો પણ તમે કદીએ ગુસ્સે થશો નહિ. ધિક્કારને બદલે ધિક્કાર આપશો નહિ. જો બીજા તમને ધિક્કારે અને કદાચ તમે પરોક્ષ અથવા અપરોક્ષપણે તમારા વર્તનમાં કયાંઇ ભૂલ કરી હોય અથવા બીજાની તેમાં ગેરસમજ થતી હોય તો પણ ગમે તે સંયોગોમાં ' હું તેને માફી આપું છું, મારે તેના માટે કાંઇજ કરવાનું નથી ' એજ વિચાર-ભાવના મધુર અને ઉમદા છે. ધિક્કાર કંગાળ, ગરીબ, અંધ અને ન્હાનો છે, પ્રેમ મહાન અને ઉદાત્ત છે. તેનું સામ્રાજ્ય આખા વિશ્વ ઉપર છે.

કોઈનું બુરૂં ન બોલવું એ ઉચ્ચ જ્ઞાન છે. જે માણસોની આંખોને વિશ્વમાં બધું સુંદર અને ઉપયોગી લાગે છે અને જેઓ પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી પોતાના જીવનની ખામીઓને શોધી કાઢીને સુધારે છે તેઓજ ખરા સુધારક છે.

ધિક્કાર પોષવા યોગ્ય નથી, તેથી તમે જંપીને કદી કરી હામ બેસવાના નથી. માટે તેને સ્થાને સ્નેહને પ્રવેશ કરાવજો, તમને નુકસાન થાય તેને માટે કાંઇ પરવા કરશો નહિ. પણ તમે બીજાને નુકશાન કરતા નથી અથવા તમારાથી બીજાને નુકશાન

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ાથી, એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખજો. એથી તમે હર્ષિત થશો—એથી તમને છુપો થશે. સ્નેહની શક્તિ અજબ છે. સ્નેહ એ પ્રભુતા છે. સ્નેહ સર્વને શાંતિ અને આપે છે. તમને ધિક્કારનાર અથવા તમારી નિંદા કરનારને પણ તે સરખી ાપે છે. એ સ્નેહને તમારા હૃદયમંદિરમાં પધરાવો—એ વિશ્વના આત્મા)નું સ્વાગત કરો. સ્નેહ એજ જીવન છે.

મપવિત્ર વિચારો મગરૂરી અને આત્મશ્લાઘાનો ભોગ આપજો. કારણકે મનની ખરાબ ભાવનાઓ છે, તમારા આંતરની ખામીઓ છે. જેઓ ધીમે દુર્ગુણોને જીતશે તેઓ નિર્બળતા, દુઃખ અને શોકથી મુક્ત થશે અને ને અવિનાશી સુખને ભોગવશે.

ઃ સર્વ ત્યાગ પવિત્ર અને નમ્ર છે. આ બળિદાન માત્ર અંતરમાં જ થાય આંતરની અદૃશ્ય, એકાંત અને પવિત્ર વેદી ઉપર જ અપાય છે. જ્યાંસુધી ાતાની ભૂલોનો એકરાર ન કરે ત્યાંસુધી તે પોતાની ભૂલોનો ભોગ આપી ો ન્ય.રે તે પોતાની ભૂલોનો ભોગ આપશે ત્યારેજ તે પોતાની દૃષ્ટિથી ઃ સત્યને શોધી શકશે.

પોના ભલાને ખાતર પોતાના સ્વાર્થનો છુપી રીતે ભોગ આપવો ી અહંકાર વૃત્તિનો ભોગ આપવો, એ સર્વથી છુપું રહે છે, તેનાં ાણ કરતું નથી. એ ત્યાગ બધી દુનિયાની આંખથી અથવા તમારા ધીઓની આંખથી પણ છુપો રહે છે; કારણ કે કોઇ પણ સ્થૂલ આંખો જોઇ શકતી નથી; પરંતુ તે અદૃશ્ય રહે છે. એટલા માટે તે નકામો ધારશો નહિ. તેનાં જવળંત કિરણો તમને મળે છે. તમે તેના ા છો. બીજાના ઉપર તેની સત્તા ઘણી સારી અને મહાન થાય છે. ા તેને જોઇ અથવા જાણી શકતા નથી, તો પણ પરોક્ષ રીતે તેના ા જામે છે. કઇ શાંત લડાઇ તમે લડો છો, કેવી ફતેહ તમે તમારા , એ પણ તેઓ જાણતા નથી; પરંતુ તેમને તમારી ફરી ગયેલી સ્નેહતંતુથી વણાયલા તમારા નવા મનનો અનુભવ થાય છે, તેથી મ અને આનંદમાં ભાગીદાર થાય છે. તમે જે લડાઇ લડો છો તેના જે જખમ થાય છે અથવા ક્રમે એ જખમ ઉપર જે અકસીર દવા ા તમને જે સુખ અને શાંતિ મળે છે તેની તમને ખબર પણ પડતી ાધુર અને નમ્ર, બળવાન અને આત્મ શ્રદ્ધાળુ, ધૈર્યવાન અને પવિત્ર મને તમારી હાજરીથીજ આરામ અને સહાય મળે છે, એટલું તો છે. આના કરતાં વધારે ઇનામ શું હોઇ શકે? સ્નેહની મધુર સુવાસ ખાણો વ્યર્થ અને નજીવાં છે. નિઃસ્વાર્થ હૃદયની

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

દુનિયાની બધી ખુશામત બળીને ખાખ થઇ જાય છે. સ્નેહ એજ આનંદ અને સુખ છે. વાસનાઓથી દુઃખી થયેલા આત્માઓનું એ વિશ્રામસ્થાન છે.

વિશ્વમાં આપણા સામાન્ય જીવનમાં કાંઇ પણ ભોગ આપવાથી અથવા સત્યના અગમ્ય પંથને શોધવા માટે સ્વાર્થ ઉપર જીત મેળવવાથી સુખ અથવા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, તેમજ કીર્ત્તિ તો તેની સાથે હોયજ છે, તેની ઇચ્છા અથવા તે મેળવવા માટે પ્રયત્ન પણ કરવો પડતો નથી. જેઓ પોતાના ઉપર કાંઇ જીત મેળવે છે અથવા કોઇ ક્રૂર વિચાર, અપવિત્ર ઇચ્છા કે હરકોઇ પાપવૃત્તિને તાબે કરે છે–તેના ઉપર જીત મેળવે છે, તેઓ હંમેશાં બળવાન્ પવિત્ર અને ડાહ્યા થાય છે અને દરેક પળે તેઓ સુંદર સત્યના જ્વળંત પ્રકાશની પાસે અને પાસે જાય છે.

સત્યના પ્રકાશ અથવા ખરા સુખ માટે તમારી બહાર અથવા તમારી દ્રષ્ટિથી દૂર જોશો નહિ; પરંતુ તેને માટે તમારા આંતરમાં જોશો, અન્વેષણ કરશો. તમે તેને તમારા કર્ત્તવ્યના ન્હાના વર્તુલમાં અરે ! તમારા હ્રદયના ન્હાના અને છૂપા આત્મ-ત્યાગમાં પણ તેને જરૂર શોધી શકશો. તેને માટે બહાર ભ્રમણ કરવાની મુદ્દલ જરૂર નથી.

દુર્લભદાસ કાલિદાસ શાહ.

हितशिक्षाना रासनुं रहस्य.

(અનુસંધાન પૃષ્ટ ૧૦૬ થી)

રાસના કર્ત્તા ઋષભદાસજી કહે છે કેઃ—

પુત્રીમરણ ઋણછેદ ને, વિદ્યા ઔષધ ધર્મ;
ઋષભ કહે દુઃખ તે નથી, પછી દિયે સુખ પર્મ.

" પુત્રીનું મરણ થવું, ઋણ આપી દેવું, વિદ્યાભ્યાસ કરવો, ઔષધ કરવું ને ધર્મ કરવો તેમાં પ્રથમ દુઃખ લાગે છે પણ વાસ્તવિક તે દુઃખ નથી, પાછળ તે પરમ સુખને આપનાર થાય છે. " અને

કુપથ્ય પરિગ્રહ શ્વાનમિથુન, પાપ કરજ ને ઘાય;
રણ કરવાં છે સોહિલાં, નિર્વહતાં દુઃખ થાય.

" કુપથ્ય કરવું, પરિગ્રહ મેળવવો, શ્વાને મૈથુન સેવવું, પાપ કરવું, કરજ કરવું, કોઇની ઉપર ઘા કરવો અને રણ તે યુદ્ધ કરવું તે પ્રથમ તો સુલભ લાગે છે, પરંતુ તેના પરિણામે તેનો નિર્વાહ કરતાં અત્યંત દુઃખ થાય છે. "

કોઇનું દેવું કર્યા પછી જો તે પાછું દઇ શકાય નહીં તો તેના ઘરનું દાસપણું [illegible] છૂટવાનો પ્રયાસ કરવો. નહીં તો પરભવમાં આપી

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[illegible] નેનું કરજ [illegible] પાડે છે. એના ઉદયે આગામી ભવે પાડા, ઊંટ, ગ-[illegible] હામ ([illegible]) થઈને તેની મજુરી કરે છે. જો બળદ થાય છે [illegible] પડે છે, માર ખમવો પડે છે, નાક વિંધાય છે અને ધીમે [illegible] માં ભાર [illegible] રેમાં શોષાય છે. આ બધું પરભવમાં કરેલા [illegible] પરિણામ છે.

[illegible] લેણદારો તો દેણદારની સ્થિતિ દેવું આપવા જેવી દેખતા નથી [illegible] તેના પર કરૂણા લાવે છે, લેણું માગતા નથી પણ ઉલટી મદદ કરે છે [illegible] કાયમ ન રાખતાં માંડી વાળે છે અથવા પુણ્યાર્થે કરી દે છે. તેની સાથે [illegible] રાખતા નથી, કે જેથી આગલે ભવે વૈર લેવા વખત આવે. આ પ્રસંગ [illegible] શેઠની કથા છે તે નીચે પ્રમાણે:—

[illegible] શહેરમાં ભાવડ નામે શેઠ રહેતો હતો, તે બહુ દ્રવ્યવાન્ હતો. તેની [illegible] માઠું સ્વપ્ન આવ્યું ને ગર્ભ રહ્યા. તેનો પ્રસવ થયો ત્યારે તે બાળ-[illegible] આગમન જાણીને બહાર ઉદ્યાનમાં કોઈ સૂકાં ઝાડ નીચે મૂકવા [illegible] મૂકી દેતાં તે પ્રથમ રોયો ને પછી બહુ હસ્યો. એટલે મૂકવા જનારી [illegible] રોવાનું અને હસવાનું કારણ પૂછ્યું. બાળક બોલ્યો કે:—“ મારો [illegible] શા માટે થાય છે? હું તેની પાસે એક લાખ ટકા માગું છું તે લેવા [illegible] વિના જવાનો નથી, તે મને અટવીમાં શામાટે મૂકાવે છે? વળી [illegible] ટકા નહીં આપે, અર્થાત્ મારે નિમિત્તે લાખ ટકાનો વ્યય નહીં કરે તો [illegible] બહુ નુકશાન [illegible]. આ કારણે હું રોયો છું ને હસ્યો છું.” આ હકી-[illegible] કહી. એટલે શેઠે તેને પાછો લઈ આવવા કહ્યું અને તેનો જન્મ-[illegible] કરવામાં લાખ દ્રવ્ય ખરચ્યું. છઠ્ઠે દિવસે લેણું પૂરૂં થવાથી તે પુત્ર [illegible]

[illegible] બીજો પુત્ર તેવીજ રીતે માઠા સ્વપ્નવડે સૂચિત જન્મ્યો. તેને [illegible] દેતાં તેણે ત્રણ લાખ દ્રવ્ય લેણા છે તે લેવા માટે આવવાનું કહ્યું. [illegible] તેની જન્મમહોત્સવાદિકમાં ત્રણ લાખ દ્રવ્ય ખરચ્યું એટલે છઠ્ઠે દિવસે [illegible] પામ્યો.

પછી ત્રીજો પુત્ર સારા સ્વપ્ને સૂચિત આવ્યો. તેને પણ વનમાં મૂકી [illegible] એટલે તે બોલ્યો કે–“ મને શામાટે તજી દ્યો છો, હું તો ઓગણીશ [illegible] ધારું છું, તે દેવા આવ્યો છું.’ તે સાંભળી તેને પાછો લાવ્યા. તેનું જાવડ [illegible] તે યૌવનાવસ્થા પામ્યો. ઘણો ગુણવાન્ થયો. માતપિતાને ઘણું સુખ [illegible] માતા પિતા મરણ પામ્યા ત્યારે તેની પાછળ ૧૯ લાખ દ્રવ્ય ખ-[illegible] કર્યો. તેણે ત્રણ પ્રતિમા–ઋષભદેવની, પુંડરિક સ્વામીની અને

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ચક્રેશ્વરી દેવીની નવી ભરાવી. તેમાં નવલાખ ખરચ્યા અને દશ લાખ દ્રવ્ય ખરચીને તેની પ્રતિષ્ટા કરી. શ્રી સિદ્ધાચળ ઉપર તેણે ઉદ્ધાર કર્યો. તે વખતે ૧૮ વહાણ ભરીને દ્રવ્ય લાવ્યો હતો અને પુષ્કળ સુવર્ણ લાવ્યો હતો. તેણે મણિમય બિંબની પ્રતિષ્ટા કરી માતપિતાનું નામ રાખ્યું અને ઋણરહિત થયો. બીજાં પણ અનેક પુણ્યનાં કાર્યો તેણે કર્યાં. જે પ્રાણીમાં વિવેક હોય છે તેને ઋણ ગમતુંજ નથી.

ઋણના કારણથી કલેશ વૈર વધે છે અને તેને લીધે આ ભવમાં ને પરભવમાં જીવ દુઃખી થાય છે, તેથી જે દેવું હોય તે આ ભવમાંજ આપી દેવું. બનતા સુધી ઉધારે લેવુંજ નહીં. વળી માળી, તંબોળી, સુખડીઓ, સુગંધી વેચનાર (સૌગંધીક), રાજા, ભાટ, બ્રાહ્મણ, શસ્ત્રધારી, સ્ત્રી અને બીજા હલકા માણસો સાથે ઉધારે આપવાનો વ્યવહાર પણ કરવો નહીં. એમાં પરિણામ સારૂં આવતું નથી. માળી, તંબોળી, સુખડીઆ ને સૌગંધિક પાસેનું લેણું અંતે તેની વસ્તુ લઇને વાળવું પડે છે અને તેના દોઢા દામ દેવા પડે છે. રાજા સાથે ઉધારો કરતાં વખતે ગામ કે નગર છોડવાનો વખત આવે છે, ભાટ બ્રાહ્મણ પાસે ઉઘરાણી કરતાં જ્યાં ત્યાં વાંકું બોલનારો થાય છે. શસ્ત્રધારી પાસે સખ્ત ઉઘરાણી કરતાં કોઇક વખત પ્રાણસંકટ આવી પડે છે. સ્ત્રીજાતિ સાથેના વધારે સંબંધમાં આવતાં કલંક આવે છે અથવા બુદ્ધિ બગડવાનું કારણ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે તેની સાથે એવા પ્રકારનો સંબંધજ જોડવો નહીં.

ધર્મી પુરૂષની સાથે વ્યાપાર કરવો. સાધર્મિકની સંભાળ લેવી, તેને બે પૈસા પેદા કરાવવા. લાભ મેળવે તેવી વસ્તુ વહોરાવવી, માલ નાખવાની સગવડ કરી આપવી. તેને ધન આપતાં-ધીરતાં વિચાર કરવો કે-' આ પૈસા પાછા આવશે જ પણ કદી રહેશે તોપણ ઠેકાણે છે. એ દ્રવ્યથી અનર્થ નહીં થાય. શ્રાવકના ઘરમાં લક્ષ્મી હશે તો તે સાત ક્ષેત્રમાં વપરાશે.' તેથી મોં મચકોડ્યા સિવાય તેની સાથે વ્યાપાર કરવો, તેને લક્ષ્મી આપવી; એટલે સુધી વિચાર કરી રાખવો કે અહીં રહેશે તોપણ મારે પુણ્યને-ધર્મને લેખે છે.' આ સંસારમાં બીજા બધાં સગપણ કરતાં સ્વામીનું સગપણ શ્રેષ્ટ-ઉંચું જાણવું. તે સગપણ જેમ શોભે તેમ વ્યવહાર કરવો. તેમાં છતી શક્તિએ કિંચિત્ પણ સંકોચ ન કરવો.

મ્લેચ્છાદિકને દ્રવ્ય ધીર્યું હોય ને તે પાછું ન આપે તેવું હોય તો તેને વોસિરાવી દેવું-તે દ્રવ્ય સાથેનો સંબંધ છોડી દેવો. તે દ્રવ્ય કદી પાછું આપે તો તે ધર્મકાર્યમાં જ વાપરી દેવું-પોતાના ઉપયોગમાં ન લેવું. આમ કરવાથી આ ભવમાં ને પરભવમાં સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. નહીં તો તેની સાથેનો સંબંધ બન્યો રહેવાથી આગામી ભવે અનર્થ આપનાર થાય છે.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

પોતાની કાંઇ વસ્તુ પડી ગઇ હોય અને તે આરંભના-પાપના કારણભૂત-ધિકરણરૂપ થાય તેવી હોય તો તે જરૂર વોસિરાવી દેવી. બીજી વસ્તુ પણ પડેલી સેરાવવી. તેની સાથેનો સંબંધ તજી દેવો, જેથી તે વસ્તુથી થતું પાપ પોતાને ાગે-અનંતા ભવના દેહ તથા ઘર કુટુંબ વિગેરે પણ તેજ રીતે વોસિરાવવા. ર પ્રકારના પાપોપકરણ મિચ્છામિદુક્કડ પૂર્વક વોસિરાવી દેવા. નહિતો તેવા કરણોથી અથવા તેવા અધિકરણપણે પોતાનો દેહ થયેલો હોય તો તેનાથી પણ પાછળ આવે છે. આ હકીકતમાં શ્રીભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે-' કોઇ એ બાણવડે મૃગને હણ્યો તેની ક્રિયા ચાર વસ્તુને લાગે-ધનુષ્યને, પણુછને, અને બાણને.' આ હકીકત બારીકીથી સમજવા જેવી છે.

ઉત્તમ મનુષ્ય કદી લાભાંતરાયનો ઉદય થવાથી પ્રાપ્ત થયેલ ધન ખુએ તોપણ ન થાય, તેના કારણોનો વિચાર કરી તેવા કારણ તજે અને લક્ષ્મી મેળવ-ઉપાયો ચિંતવી તદ્યોગ્ય પ્રયત્ન કરે; કારણકે લક્ષ્મી ઉદ્યમવંતની દાસી છે-જ તે મેળવી શકે છે; પરંતુ તે ઉદ્યમ ધર્મી જીવોને સત્વર ફળીભૂત થાય રેક રીતે ધર્મ કરવો. જે વખતે સંપત્તિ ઘટે ત્યારે વિચાર કરે કે 'કાપેલું પાછું ફળે છે-વધે છે, ચંદ્ર કૃષ્ણપક્ષમાં ક્ષીણ થયેલો શુકલપક્ષમાં પાછો ન આપત્તિ પણ આવેલી પાછી જાય છે ને સંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.' માટે તો આપત્તિમાં ને સંપત્તિમાં-બંનેમાં સમાન વૃત્તિ રાખવી-સંપત્તિ પાઇ જવું નહીં અને વિપત્તિ આવ્યે અકળાઇ જવું નહીં.

આપત્તિ ને સંપત્તિ બંને મોટાનેજ હોય છે. ગ્રહણ ચંદ્ર ને સૂર્યનુંજ ત જ્યોતિષ ચક્રનું થતું નથી. મળથી દરિદ્રીને આપત્તિ કે સંપત્તિ . વળી ચિંતા પણ સુજ્ઞને હોય છે, મૂર્ખને હોતી નથી. મૂર્ખ તો સદા પ છે. તેની ઉપર એક દૃષ્ટાંત આપે છે-એકદા વૃક્ષોમાં શ્રેષ્ઠ એવા આં-ર કેમ છો?' એમ પૂછયું. આંબાએ કહ્યું કે-' આ ફાગણ માસે તો મા લઇ લીધી.' ત્યારે પંડિતે કહ્યું કે-' હે આમ્ર! તું ચિંતા ન કર. વશે એટલે તને પંચવર્ણા સુંદર પાંદડા આવશે અને અતિ મધુર ફળ થશે. તું સર્વ પ્રકારની સંપત્તિ તે વખતે પામીશ.' આવા મ્ર સંતુષ્ટ થયો.'

ગ ઉપર આભડ શેઠની કથા જાણવા યોગ્ય છે તે આ પ્રમાણે—

અપૂર્ણ.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एक बहेने मुंबइथी पूछेला प्रश्न.

૧ **પ્રશ્ન**—ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્રના પર્વ ૧ લાના સર્ગ ૪ થામાં ૧૫૨ મે પાને લખ્યું છે કે "સુષેણુ સેનાપતિ કમલાપીડ નામના ઘોડા ઉપર આરૂઢ થયો, તે ઘોડો એંશી આંગળ ઉંચો હતો, નવાણુ આંગળ વિશાળ હતો, એકસો ને આઠ આંગળ લાંબો હતો, બત્રીશ આંગળની ઉંચાઇમાં નિરંતર તેના માથાનો ભાગ રહેતો હતો, ચાર આંગળના તેના બાહુ હતા, સોળ આંગળની તેની જંઘા હતી, ચાર આંગળના ગોઠણ હતા અને ચાર આંગળ ઉંચી ખરીઓ હતી. ગોળાકાર અને વળેલો તેનો મધ્ય ભાગ હતો." હવે આદીશ્વર ભગવાનના વખતમાં શરીરનું પ્રમાણુ પાંચસો ધનુષ્યનું કહ્યું છે, તો ભરત ચક્રવર્તિનો સુષેણુ સેનાપતિ આટલા પ્રમાણુના ઘોડા ઉપર કેવી રીતે બેસી શકે ?

ઉત્તર—આંગુળ ત્રણ પ્રકારના છે. પ્રમાણાંગુળ, આત્માંગુળ ને ઉત્સેધાંગુળ. પાંચસો ધનુષ્યનું શરીર કહેવામાં આવે છે તે ઉત્સેધાંગુળથી કહેવામાં આવે છે અને આ ઘોડાનું માપ જે કહ્યું છે તે આત્માંગુળે છે. દરેક કાળે આત્માંગુળે આટલી આંગુળના પ્રમાણુવાળો અશ્વ હોય તે ઉત્તમ ગણાય છે. આદીશ્વર ભગવાનનું શરીરમાન આત્માંગુળે તો ૧૨૦ આંગુળ જ હતું.

૨ **પ્રશ્ન**—પર્વ ૧ લું. સર્ગ ૬ ઠ્ઠામાં ૨૧૯ મે પાને લખ્યું છે કે "મરિચિએ વિચાર્યું કે દૈવયોગે આ કોઇ મારે લાયક મળી આવ્યો છે. ઘણે કાળે સરખે સરખાનો યોગ થયો છે, માટે હું જે સહાય રહિત છું તેને એ સહાયરૂપ થાઓ. આમ વિચારી તેણે કહ્યું 'ત્યાં પણ ધર્મ છે ને અહીં પણ ધર્મ છે.' તેના આ એક દુર્ભાષણ (ઉત્સૂત્ર ભાષણ) થી તેણે કોટાનુકોટી સાગરોપમ પ્રમાણુ ઉત્કટ સંસાર વધાર્યો." હવે મરિચિ તે મહાવીર સ્વામીનો પૂર્વ ભવનો જીવ છે તો મહાવીર સ્વામી આદીશ્વર ભગવાન પછી કેટલા કોટાનુકોટી સાગરોપમે થયા ?

ઉત્તર—એક કોટાનુકોટી સાગરોપમે થયા છે. પ્રભુ ઋષભદેવ ત્રીજા આરાને છેડે થયા છે અને મહાવીર પરમાત્મા ચોથા આરાને છેડે થયા છે. ચોથા આરાનું પ્રમાણુ એક કોટાનુકોટી સાગરોપમનું છે. તેમને મળેલો કપિલ તે ગૌતમસ્વામીનો જીવ છે.

સૂચના—આવા ઉપયોગી પ્રશ્નો જે બંધુઓ કે બહેનો લખી મોકલશે તેને બનતા સુધી યોગ્ય ઉત્તર તરતમાં જ આપવામાં આવશે અને પ્રગટ પણ કરવામાં આવશે. **તંત્રી.**

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्फुट नोंध अने चर्चा.

લમાં શ્રી સિદ્ધાચળ તીર્થે અનેક સાધુ સાધ્વીઓ ચતુર્માસ રહેલા છે. આનંદસાગરસૂરિજી તે સર્વને શ્રી ભગવતિજી અને પ્રજ્ઞાપના--આ બંને ત્રોની વાંચનાનો અપ્રતિમ લાભ દરરોજ ચાર કલાક આપે છે. સુજ્ઞ મુનિ- અને કેટલીક સુજ્ઞ સાધ્વીઓ તેનો અવિચ્છિન્ન લાભ લે છે. શ્રાવક શ્રાવિ- ુ જેઓ આ અપૂર્વ વાંચનાનો અને મુનિદાન વિગેરેનો લાભ લેવા ત્યાં રહેલા છે તેઓ વાંચના સાંભળવા બેસે છે. સૂત્રો શ્રવણ કરવાનોજ શ્રાવક ધિકાર હોવાથી કોઈ પણ શ્રાવક શ્રાવિકા તે સૂત્રોની પ્રતો હાથમાં રાખીને થી, પરંતુ એકચિત્તે શ્રવણ કરે છે. તેમાં પણ ઓછો લાભ મળતો નથી. આ અપૂર્વ લાભ થોડા થોડા દિવસો ત્યાં રહીને તેવી રીતે મેળવ્યો છે. આ ચોથા આરાની અથવા પાંચમા આરાના પ્રથમના ભાગની વાનકી આવો પ્રસંગ સો વર્ષમાં થયેલો સાંભળ્યો નથી અને અમારી દ્રષ્ટિએ નથી. અમે ચતુર્વિધ સંઘને એ અપૂર્વ લાભ લેવા સવિનય પ્રાર્થના છે.

*　*　*　*

ાં ચાલતી દેવદ્રવ્યની ચર્ચા પૈકી જેમણે લેખોમાં અસભ્યતા વાપરી છે મે દિલગીરી જાહેર કરીએ છીએ. શ્રી મુંબઈના સંઘે તેવો ઠરાવ પણ વ્યના સંબંધમાં અનેક ગ્રંથોના નામ આપ્યા છતાં આધાર એક શ્રાદ્ધ- ટ થયેલો હોવાથી કેટલાક સુજ્ઞ બંધુઓ બીજા ગ્રંથોના આધાર જાણવા ૪ સિદ્ધાંતમાં તો દેવદ્રવ્યનું નામજ નથી, હોય તો બતાવો--એમ કહે- રની પણ જરૂર છે. તેથી અનેક ગ્રંથોના અને સિદ્ધાંતોના આધાર સાથે પ્રગટ થવાનું સાંભળવું છે. આ સંબંધમાં "સ્વપ્ના, ઘોડીઆ આદિની બોલીની આવક સાધારણમાં લઈ જવામાં કોઈ પક્ષે વાંધો ુ ઉલટી સીધી કે આડકતરી સંમતિ આપી છે." આવું એક પત્ર- પરંતુ તે સ્વમતિ કલ્પિત છે. તેનાથી દોરવાઈને ચાલુ રીવાજમાં શ્રી સંઘે એકાએક ફેરફાર કરવા જેવું નથી. એને માટે સુજ્ઞ મુનિ- ંડળ મળી, શાંતિથી આ વિષય ચર્ચી જે નિર્ણય બહાર પડે તે ય છે. ઉતાવળ કરવામાં વિમાસણનો સંભવ છે, ધીરજ રાખવાથી નથી.

For Private And Personal Use Only